

De retlige grænser for politiets magtanvendelse

Juridisk kandidatspeciale, Aalborg Universitet

Mikkel H. Grosen og Nanna M. Bitsch

Titelblad:**Dansk titel:**

De retlige grænser for politiets magtanvendelse.

Engelsk titel:

The legal limits for the use of force by the police.

Projekt:

Kandidatspeciale.

Projektets fagområde:

Politiret og menneskeret.

Afleveringsdato:

12. maj 2016

Omfang:

59 sider

Vejleder:

Jesper Lindholm.

Udarbejdet af:

Mikkel H. Grosen og Nanna M. Bitsch.

Studie nr.: 2011-3949 Studie nr. 2011-4028

Indholdsfortegnelse:

Abstract

1	Indledende:	7
1.1	Formål:.....	7
1.2	Baggrund:	7
1.3	Metode og opbygning:	8
1.4	Emneafgrænsning:.....	9
1.5	Problemformulering:	9
2	Magtmidler:	10
2.1	De autoriserede og uautoriserede magtmidler:.....	10
2.1.1	Autoriserede magtmidler:	10
2.1.2	Uautoriserede magtmidler:	12
2.2	Behandling af magtmidlerne:	13
2.2.1	Skydevåben – PL § 17:.....	14
2.2.2	Stav – PL § 18:	16
2.2.3	Hunde – PL § 19:.....	17
2.2.4	Gas – PL § 20:	18
2.2.5	Peberspray – bekendtgørelse nr. 1430 af 11 december 2007 § 25a:.....	19
2.2.6	Håndjern:	20
2.2.7	Håndkraft:.....	22
2.3	Fysisk og verbal sammenstød:.....	23
2.3.1	Fysisk sammenstød:.....	23
2.3.2	Verbal sammenstød:	24
2.4	Lovlige magtmidler contra tidligere lovlige magtmidler:	25
2.4.1	Lovlige magtmidler:	25
2.4.2	Tidligere lovlige magtmidler:	26
2.5	Sammenfatning:	26
3	Politiets magtanvendelse	28
3.1	Magtanvendelsen i forhold til menneskerettighederne:	28
3.2	Hvornår sker der en overtrædelse af national lovgivning:.....	30
3.3	Hvornår sker der en overtrædelse af menneskerettighederne:	37
3.4	Sammenfatning:	44
4	Borgerens klagemuligheder og sagsanlæg:	45
4.1	Klageadgang og anlæggelse af sag:	46

4.1.1	Sager vedrørende dispositioner:	47
4.1.2	Adfærdssager:	48
4.1.3	Strafbare forhold:.....	49
4.1.4	Skema over klagesystemet:	50
4.2	Hvordan international lovgivning kan anvendes i sagsfremstilling:	51
4.3	De muligheder borgeren har for at indbringe sin sag for en domstol:	52
4.4	Sammenfatning:	53
5	Konklusion:	54
6	Perspektivering:	56
7	Litteraturliste:	58
7.1	Bøger:	58
7.2	Love:	58
7.3	Konventioner:	58
7.4	Bekendtgørelser:	58
7.5	Kundgørelser:	59
7.6	Beretninger:.....	59
7.7	Domme:	59
7.8	Hjemmesider:	59

Abstract

Everybody wants to have a nice and secure walk on the streets and this right should at all-time be secured. The police are securing this right, so the citizens can walk around outside their homes without feeling scared. To secure this right, the police have different types of resources to secure, prevent and investigate crimes. For the Danish police these different types of force are governed in the Police act, notices and circulars. This regulation has been necessary from the government's side to make sure, that the police do not overstep their boundaries in their line of work. From the national legislation, the police have several types of force they can use in different situations and this can be all from handcuffs to firearms.

From the above mentioned the project aims will be to investigate, where the limits for the use of force by the police goes compared to the national and international legislation. To this investigation we will look at the at the different types of force the police have access to use, and in connection to this we will include judgement from national and international courts. To the investigation of the types of forces, we will treat these types separately. From national legislation, we will include the police act, notices and circulars and from international legislation, we will include the European Convention on human rights (ECHR) and UN Convention against torture. Here we also want to look at harmony between the national and international legislation. After the treatment where the limits goes for the use of force by the police, we will look at how the citizens can complain over these actions. Here there will be looked at how is treating these cases and how the citizens can use national and international legislation in their cases against the police.

In our project, we want to delimit it in such a way, so we are looking at the situations where the police exceed their authority, which is provided to them through the legislation. In these situations, we will look at how the police shall comply national and international legislation. To investigate where this limit goes we will include judgements from national and international courts to demonstrate where the lines go for the use of force by the police.

Our project will hereby be build up in that way, that first there will be a section, which explain the background for this project and what we want to investigate. The next section will be about the different types of forces that can be used by the Danish police. The third section will be about harmony between national and international legislation. The fourth section will be about the different types of cases the citizens can complain about. Here there will be looked at how they can sue the

police. The fifth section is the conclusion and the sixth section is about perspective to other topics that could have a relevance to our project.

1 Indledende:

1.1 Formål:

Dette speciales formål er at undersøge hvor grænserne for politiets magtanvendelse er i forhold til national og international lovgivning. Til undersøgelsen og behandlingen af grænserne for politiets magtanvendelse, så er nødvendigt at behandle de forskellige magtmidler som politiet har til rådighed for skabe orden og sikkerhed i samfundet. Ved behandlingen af magtmidlerne, så foretages der en opdeling og der vil blive set på hvilke betingelser politiet skal opfylde for ikke at overskride grænserne for lovlig anvendelse af disse magtmidler. Dette speciale har ligeledes til formål at belyse sammenspillet mellem international og national lovgivning og hvordan de har indvirkning på hvordan politiet anvender magtmidlerne overfor borgeren. Til sidst er formålet med dette projekt at belyse hvilke muligheder borgeren har for at inddrage forskellige internationale konventioner i sagsanlæg mod politiet, men det er ligeledes til at belyse hvem der behandler sager mod politiet og vurderer hvornår der er tale om en civil sag, sager vedrørende politiets dispositioner, adfærdssag eller sag vedr. et strafbart forhold.

1.2 Baggrund:

En god og tryk gang igennem gaden er det alle mennesker ønsker. Den ret har vi alle, og den skal sikres. Det er politiets opgave at sikre denne rettighed og dette sker gennem at politiet forebygger og efterforsker de forbrydelser der begås mod borgeren af kriminelle. Det kan også ske, at politiet overskrider deres magtbeføjelser og her er det ikke politiet selv som efterforsker dette, men derimod den uafhængige politiklagemyndighed(DUP).

Politiet har nogle beføjelser i forbindelse med deres arbejde for at sikre trykghed og orden i samfundet. Blandt de beføjelser, så har politiet en ret til at foretage tvangsindgreb overfor borgeren når denne begår forbrydelser eller forsøg herpå.

Ud fra hvilke forbrydelser der er tale om, så er det forskelligt hvilken type magtmiddel, politiet kan anvende. Når der er tale om en forbrydelse, så skal der først ses på hvilken situation der er tale om og derefter skal der ses på hvilket magtmiddel politiet skal anvende i den pågældende situation. Når politiet foretager et indgreb i borgerens frihed, så er det vigtigt at se på om der er tale om et formelt indgreb eller et reelt indgreb. Det formelle indgreb er en foranstaltning som efter sit formål skal udføres som led i en strafforfølging eller som et led i at opretholde orden og sikkerhed¹, og ved de

¹ Henricson, Ib, politiret s. 164, afsnit 3.2.1.0

reelle indgreb er der tale om selve magtanvendelsen over for borgeren, og her kan der bruges fysisk magt, skydevåben, stav, hund, gas og peberspray².

Når politiet anvender de magtmidler som er stillet til rådighed for dem via den nationale lovgivning, så vil det her være relevant at rette blikket mod internationale konventioner, for at vurdere om anvendelsen af magtmidler overskrider nogle af de bestemmelser som er fastsat i nogle af disse konventioner. Der skal her særligt ses på Den europæiske menneskerettighedskonvention(EMRK) og FN's torturkonvention. Når der tales om FN's torturkonvention, så er den ratificeret i Danmark, men ikke inkorporeret. Dette betyder at den ikke finder direkte anvendelse i dansk ret. EMRK blev inkorporeret i dansk ret i 1992 via inkorporeringsloven, hvilket betyder at denne konvention finder direkte anvendelse i Danmark.

1.3 Metode og opbygning:

Den metode vi anvender i vores speciale er, at undersøge og indsamle informationer om hvor grænserne for politiets magtanvendelse overfor borgerne går. Hertil vil vi anvende international og national lovgivning til at besvare og belyse vores problemformulering. Vi vil ligeledes se på hvordan samspillet er mellem national og international lovgivning. Hertil menes der bl.a. hvordan international lovgivning kan have en indvirkning på det danske retssystem. Til at understøtte dette samspil, så vil vi anvende domme fra både danske domstole og internationale domstole. På baggrund af den valgte metode, så har vi valgt at opbygge vores speciale således:

Afsnit 1 omhandler formålet med specialet, baggrund, metode, emneafgrænsning og problemformulering.

Afsnit 2 omhandler magtmidlerne, som politiet kan gøre brug af. Her bliver magtmidler behandlet individuelt, der skelnes mellem autoriserede og uautoriserede magtmidler, der vil blive set på fysisk og verbal sammenstød mellem borgerne og politiet. Til sidst ses der på de magtmidler som er lovlige i dag og tidligere lovlige magtmidler.

Afsnit 3 omhandler politiets magtanvendelse set i forhold til national og international lovgivning. Til forståelse af samspillet mellem international og national lovgivning, så inddrages der domme til understøttelse af grænserne for politiets magtanvendelse.

² Henricson, Ib, politiret s. 217, afsnit 3.2.2.0

Afsnit 4 omhandler borgerens klagemuligheder og sagsanlæg. I dette afsnit ses der på de nationale klagemuligheder og sagsanlæg, men der ses også på borgerens mulighed for at inddrage international lovgivning.

I afsnit 5 vil der komme en samlet konklusion på dette speciale.

Afsnit 6 vil omhandle perspektivering til andre områder, som har en relation til dette speciale.

1.4 Emneafgrænsning:

Vi ønsker at afgrænse vores speciale til hvornår grænserne for politiets magtanvendelse går og hertil har vi valgt at foretage en sortering af hvilke love og konventioner, som har relevans. I forhold til formålet og problemformuleringen, så er ønsket at fokusere på de retlige grænserne for politiets magtanvendelse og derfor vil vi inddrage EMRK og FN's torturkonvention. Vi har valgt netop disse konventioner, da de bl.a. omhandler borgernes grundlæggende rettigheder, men de er ligeledes valgt på baggrund af de har en retlig betydning i det danske retssystem. Fra national lovgivning bliver der særligt fokuseret på politiloven(PL), retsplejeloven(RPL) og straffeloven(STRFL), eftersom disse tre love foreskriver henholdsvis hvilke magtmidler politiet må anvende, hvordan de må udføre deres arbejde og hvilken straf der skal falde hvis politiet overskrider deres bemyndigelse. Nogle af Grundlovens(GRL) bestemmelser vil blive inddraget i forhold til specialet, men ikke hele GRL da der ikke foreligger mange menneskeretlige aspekter i denne lov som vil være relevante for det, som vi ønsker at belyse.

I dette speciale kunne vi også have medtaget informationer fra Kriminalforsorgen, men denne vinkel har vi ikke ønsket at medtage eftersom når borgeren møder Kriminalforsorgen, så har borgeren fået sin dom. Vi ønsker derimod at se på de situationer, hvor borgeren endnu ikke er blevet tiltalt og hvor politiet skal bruge et af de magtmidler som er fastsat i PL. På denne baggrund har vi derfor valgt ikke at behandle området som hedder Kriminalforsorgen, eftersom dette er en institution, borgerne først møder senere i forbindelse med en lovovertrædelse.

1.5 Problemformulering:

Hvor langt kan politiet gå i forbindelse med magtanvendelse i forhold til national og international lovgivning? Hvordan kvalificerer danske domstole og internationale domstole hvornår grænserne går for brugen af magtanvendelse? Foreligger der forskel på denne fortolkning?

2 Magtmidler:

Dette afsnit vil være relevant til behandlingen af vores problemformulering pga. at magtmidlerne er det, politiet anvender overfor borgeren, og det er politiets opgave ikke at overtræde grundlæggende rettigheder, såsom dem der er fastsat i GRL og EMRK. I dette afsnit vil der rettes fokus mod forskellen på autoriserede og uautoriserede magtmidler, herefter vil der ske en behandling af de forskellige magtmidler, som politiet har beføjelser til at anvende. Der er her som udgangspunkt tale om behandling af de magtmidler som henhører under kategorien autoriserede magtmidler, men der vil også blive set på grænsen mellem hvornår et autoriserede magtmiddel kan blive til et uautoriserede magtmiddel og omvendt. Efter behandlingen af de forskellige magtmidler, så vil der blive set på fysisk og verbal sammenstød, for at se på hvornår politiet kan anvende magtmidlerne. Til sidst vil der blive set på lovlige magtmidler contra tidligere lovlige magtmidler.

2.1 De autoriserede og uautoriserede magtmidler:

Når man taler om de autoriserede og uautoriserede magtmidler, så kan det være svært at finde grænsen mellem disse to kategorier. På denne baggrund, vil der ske en opdeling af de to kategorier for at give læseren et bedre overblik over forskellen på autoriserede og uautoriserede magtmidler.

2.1.1 Autoriserede magtmidler:

Når man taler om de autoriserede magtmidler, så er der tale om magtmidler som er reguleret ved lov. Der er her tale om de magtmidler som er omtalt i PL §§ 17-20 og bekendtgørelse nr. 1430 af 11 december 2007 § 25a. Når politiet anvender disse magtmidler, så sker det i overensstemmelse med de ovennævnte bestemmelser, hvilket betyder at magtmidlerne ikke må anvendes på anden måde end hvad de er tiltænkt. Derfor skal et skydevåben kun anvendes til at skyde med, stav til at slå med, hund til at afværge med osv. I denne forbindelse kan der yderligere ses på Rigspolicehøfens kundgørelse om henholdsvis brugen af skydevåben, stave og hunde.

Politiet kan gøre brug af en del forskellige magtmidler og der er overordnet tale om 8 kategorier de kan inddeles i. Der er tale om skydevåben, politistav, hunde, gas, peberspray, håndjern, håndkraft og talens brug i forhold til interaktion med borgeren. Magtmidlerne kan opstilles på et magtbarometer og der er her tale om et barometer over hvor indgribende det enkelte magtmiddel er overfor borgeren. Det mest indgribende magtmiddel der er overfor borgeren vil ligge nr. 1 på listen og det som er mindst indgribende overfor borgeren vil ligge som nr. 8 på listen:

1. Skydevåben.

2. Politistav.
3. Hunde.
4. Peberspray.
5. Gas.
6. Håndjern.
7. Håndkraft.
8. Talens brug³.

Det er dog ikke alle 8 kategorier som vil blive behandlet i dette speciale, eftersom ikke alle er relevante i forhold til det som vi ønsker at undersøge. De første 7 kategorier vil blive behandlet, men den sidste kategori talens brug vil ikke blive behandlet da denne ikke er indgribende overfor borgeren. Talens brug omhandler at politiet skal prøve at anvende dette overfor borgeren til at starte med og derfra bevæge sig op ad listen alt efter situationen og hvordan den udvikler sig. Det foreligger dog ikke sådan at politiet altid skal starte med talens brug og derefter gå op ad listen, hvis politiet vurderer at det vil være mest relevant at anvende eksempelvis håndjern. Der er her tale om en vurderingssag fra politiets side om hvilket magtmiddel de skal anvende og hvad der vil være mest proportionelt i den pågældende situation.

Når der ses på disse 8 kategorier, så er det ikke nødvendigvis i denne rækkefølge de vil stå i, når man taler om hvor indgribende de kan være i forhold til borgeren. I nogle situationer, kan anvendelse af hund være mere indgribende end en stav og omvendt, så derfor vil listen over magtmidler kunne ændre sig i forhold til hvilken situation der er tale om og den liste som er anført ovenfor vil derfor være vejledende. Dog vil skydevåben altid være det mest indgribende overfor borgeren og talens brug er det mindst indgriben.

Når politiet anvender en af de magtmidler, som er fastsat i PL §§ 17-20, så er det vigtigt at disse ses i overensstemmelse med PL § 16, da denne bestemmelse oplister at indgrebet skal være nødvendig, hvilket betyder at der skal foreligge frivillighed før tvang, udstrækningen af indgrebet skal være så kortvarigt som muligt og indgrebet skal ophøre når der ikke længere foreligger grundlag herfor. Næste betingelse for indgrebet omhandler mindste middels-princippet, hvilket indebærer politiet skulle have forsøgt eller overvejet et mindre indgribende middel først, som kunne have været tilstrækkeligt og

³ <https://www.politi.dk/NR/rdonlyres/21B42634-BBE5-4FC9-B050-A0244127239B/0/Politietsbrugafmagtmidler2014.pdf>

politiet skal yderligere lave en ressourcevurdering – hertil hvilke midler man har til rådighed. Til sidst foreligger der en betingelse om at der skal foreligge proportionalitet mellem målet der ønskes opnået og det middel som anvendes.

Ved grænserne for de magtmidler som er fastsat i PL §§ 17-20, så er der her tale om absolutte grænser, hvilket betyder at anvendelsen af disse magtmidler skal ske, når dette er absolut nødvendigt og betingelserne for at anvende dem i situationen er opfyldt.

2.1.2 Uautoriserede magtmidler:

Ved de uautoriserede magtmidler er udgangspunktet, at der er tale om de magtmidler som ikke er lovreguleret. Men der kan også her være tale om de magtmidler som er lovreguleret i PL og magtbekendtgørelsen, men bliver anvendt på en sådan måde, som det ikke er tiltænkt⁴. Der kan her nævnes at et skydevåben bliver anvendt som en slagvåben i stedet for at skyde med eller en stav bliver anvendt til at støde med i stedet for at der gives slag med denne. Dette kan være eksempler på at autoriserede magtmidler bliver anvendt som uautoriserede magtmidler⁵.

Når man ser på hvornår der foreligger mulighed for at anvende uautoriserede magtmidler frem for autoriserede magtmidler, så kan der i denne forbindelse ses på Nørrebro-urolighederne som foregik i 1993, denne sag kaldes for Nørrebro-uroligheder 1 pga. at der foregik endnu en i 1999 – der tages dog udgangspunkt i den fra 1993. Der opstod uroligheder på baggrund af en EF-afstemning, hvor flertallet stemte ja til Edinburgh-aftalen. Der var tale om en række autonome unge som kom i sammenstød med politiet pga. dette flertal og det var disse unge utilfredse med. De unge kastede med brosten mod nogle betjente, hvorpå betjentene svarede tilbage med at anvende tåregas. Da gassen, som politiet havde anvendt mod demonstranterne slap op og der ikke forelå mulighed for at få fat i mere gas, så blev der beordret at anvende det kasteskyts som demonstranterne havde kastet mod politiet. Her var der ikke længere tale om at få opløst menneskemængden og få dem til gå hver til sit, men for at sikre at de ikke kom tættere på de sårede betjente, for ikke at skade dem yderligere. Nogle af de betjente, som havde kastet med brostenene, havde senere forklaret at på dette tidspunkt var det ikke længere for at ro i gaderne, men handlinger for at overleve. Denne anvendelse af uautoriserede magtmidler blev accepteret med den begrundelse at det var i overensstemmelse med STRFL § 13, stk. 1, som omhandler nødværge⁶.

⁴ Henricson, Ib, Politiret s. 283, afsnit 3.2.2.3.8.2

⁵ Henricson, Ib, politiret s. 283 + KDG II, nr. 37 § 4, stk. 3.

⁶ Beretning om Nørrebro-sagen s. 115.

Det at betjentene anvendte kasteskyts kan karakteriseres som en uautoriserede magtmiddel, eftersom dette ikke er lovfæstet hverken i PL eller i magtbekendtgørelsen. Men efter at urolighederne var stoppet, blev det godkendt at betjentene anvendte brostenene til at kaste tilbage mod de unge, eftersom de var løbet tør for det mindst mulige indgreb – som i dette tilfælde var tåregas og det ikke var muligt at få mere tåregas ind til disse betjente.

Et andet eksempel på anvendelse af et uautoriserede magtmiddel overfor borgeren, som blev anset for lovlig, er en sag fra Århus 06.03.2006. Denne sag omhandlede to arrestanter som fik gaffetape over munden pga. at de gjorde antræk til at ville spytte på betjentene. Betjentene blev frifundet for anvendelsen heraf, eftersom der var tale om at arrestanterne kun havde gaffetape på i en kort periode og de havde mulighed for at trække vejret.

Ud fra det ovenstående kan et uautoriserede magtmiddel blive tilladt, hvis der ikke foreligger anden mulighed, men der er dog tale om en individuel konkret vurdering. Dette betyder, at et uautoriserede magtmiddel ikke nødvendigvis vil blive tilladt som autoriserede magtmiddel i lignende sager.

2.2 Behandling af magtmidlerne:

I PL §§ 17-20 fastsættes der hvilke magtmidler, politiet lovligt kan anvende overfor borgeren og der er her tale om brug af skydevåben, stave, hunde og gas. I magtbekendtgørelsen af 2007 § 25a fastsættes brugen af peberspray. I forhold til bestemmelserne i PL, så vil der i behandlingen af disse også blive set på bestemmelserne i magtbekendtgørelsen af 2004 og i forhold til §§ 17-19, så vil der også blive set på Rigspolitechefens kundgørelse II, nr. 37, 38 og 40.

Det som er fælles for disse bestemmelser i PL, er at der foreligger et krav om der skal være påbegyndt eller overhængende mulighed for et angreb, derudover skal der også foreligge et fareelement mod ens eget eller andre personers liv og helbred, samt afværgelse mod angreb på samfundsvigtige institutioner eller personer. Der er desuden varselskrav, som betyder at der så vidt muligt skal gives varsel om brugen af magtmidlet før det bliver anvendt. Endvidere skal der gives lægehjælp og anvendelsen af magtmiddel skal indberettes. I forhold til indberetningen, så skal dette ske i det øjeblik hvor betjenten har trukket sit våben. Fra §§ 18 til 20 er der endvidere krav om et uretmæssigt angreb på ejendom, krav om aktiv/passiv modstand og proportionalitetskrav.

Når der ses på om der er tale om aktiv og passiv modstand, så er der tale om to typer modstand mod politiet og derfor skal magtmidlerne anvendes forskelligt. Ved aktiv modstand, så er der her tale om modstand som omfatter en lang række situationer, såsom slå fra sig, spytter, rive sig løs i forbindelse

med anholdelse⁷ og her vil anvendelsen af magtmidler være lettere tilgængelig for politiet. Ved passiv modstand, så er der her tale om modstand hvor personen/personerne enten ligger sig stiv ned på jorden eller personerne i en demonstration hæfter sig sammen således det er svært for politiet at få dem skilt fra hinanden⁸ og her skal der mere til før politiet kan anvende magtmidlerne overfor borgeren.

2.2.1 Skydevåben – PL § 17:

Politiet er udstyret med skydevåben, når de er i tjenesten. Disse skydevåben karakteriseres som et autoriseret magtmiddel jf. PL § 17 og magtbekendtgørelsen af 2004 §§ 4-9. I forbindelse med skydevåben, så ses der også på Rigspolitechefens Kundgørelse(KDG) II, nr. 38, af 18. februar 1998, som netop omhandler dette magtmiddel.

Når man sammenholder magtbekendtgørelsen, KDG II, nr. 38 og PL, så kan man se at der foreligger mange ligheder til PL § 17. Det som er skrevet i magtbekendtgørelsen og KDG II, nr. 38 er det som ligger forud for at PL § 17 blev inkorporeret i lovgivningen. Derfor vil PL § 17 være den bestemmelse som danner grundlaget for dette afsnit, hvor magtbekendtgørelse §§ 4-9 og KDG II, nr. 38 vil hjælpe med at understøtte det, som der er fastsat i PL § 17.

Når en betjent står i en situation, hvor det skal vurderes om betjenten har brugt sit våben i overensstemmelse med reglerne i henholdsvis PL § 17 og i magtbekendtgørelsen fra 2004 §§ 4-9, så er det her vigtigt, at betjenten kun bruger sit våben når det er absolut nødvendigt, hvilket betyder at betjenten kun må trække sit våben, når situationen opfylder et eller flere af de krav som er opsat i § 17. Der er tale om afværgelse af et påbegyndt angreb på person eller der foreligger fare for personers liv eller helbredsskader, situationer som omhandler påbegyndt eller overhængende angreb på samfundsvigtige institutioner mv., eller situationer hvor politiet anvender skydevåbnet til at sikre pågribelsen af personer, hvor der foreligger rimelig mistanke til at denne vil påbegynde eller have gennemført et farligt angreb og dette enten er sket mod en anden person eller en samfundsvigtig institution.

Ved denne bestemmelse foreligger der de strengeste krav og heriblandt at der skal være en rimelig mistanke til den pågældende person og at våbnet kun må anvendes i yderste nødtilfælde, hvis der er en risiko for at nogen kan blive ramt af skud. Årsagen til at der er sådanne strenge krav i forhold til anvendelse af skydevåben, skyldes at der er tale om det ultimative magtmiddel, som politiet kan gøre brug af i tjenesten, eftersom der kan være tragiske følger i forbindelse med brugen af denne. Der er

⁷ Henricson, Ib, Politiret, s. 259.

⁸ Henricson, Ib, Politiret s. 260-261

her tale om skud som kan have døden til følge og dette er ikke nødvendigvis kun gerningsmanden dette kan gå udover, da der kan foreligge en risiko for at kuglen fra skydevåbnet kan gå igennem det ene offer og ind i et andet⁹.

Politiet skal dermed, når de overvejer at trække deres våben i tjenesten, se på om situationen falder ind under en af disse betingelser. Når politiet er i en af de ovenstående situationer, så foreligger der nogle forholdsregler politiet skal følge og dette kan deles op i tre dele; der skal først varsles at pistolen bliver trukket, derefter skal gerningsmanden have mulighed for at efterkomme politiets påbud. Hernæst er politiets skridt, at de skal varsle at der vil blive skudt varselskud og dermed skyde op i luften, for at undgå at forbipasserende og tilskuere bliver ramt – hvis gerningsmanden, stadig ikke efterkommer politiets påbud, så har politiet ret til at skyde efter gerningsmanden, dog ikke ramme efter vitale dele, såsom hovedet¹⁰. Disse kriterier, som henholdsvis nævnes i PL § 17, magtbekendtgørelsen af 2004 og KDG skal så vidt muligt overholdes af politiet, men der kan foreligge situationer hvor politiet ikke kan nå at overholde betingelserne, fordi situationen udvikler sig så hurtigt at der ikke er tid til foretage de nødvendige skridt i forhold til at foretage varselsråb eller varselsskud.

Der kan her tages udgangspunkt i U1997.1667 H, hvor der var tale om en psykisk syg mand, som bl.a. havde forulempet sine naboer. Politiet blev på denne baggrund tilkaldt og prøvede at få manden til at komme ud af sin lejlighed, eftersom manden havde barrikaderede sig i sin lejlighed. Han havde sagt, han havde et våben og ville begå selvmord med denne. Her valgte politiet først at gasse ham ud af lejligheden, hvilket lykkedes, hvorefter manden valgte at gå til angreb på politiet med en kniv og stegegaffel. Denne situation endte med at politiet var nød til at trække sit våben og de råbte at han skulle smide kniven og gafflen, hvilket han ikke imødekom. Han gik derimod til angreb mod en af betjentene. Her affyrede en betjent skud mod manden, som ramte ham men han fortsatte og der blev affyrede yderligere nogle skud mod ham som dræbte ham. Denne situation falder ind under PL § 17, stk. 1, nr. 1, 2 og 4, men der blev i dette forløb ikke affyret varselskud inden jf. magtbekendtgørelsen af 2004 § 6. Dette vil kunne betyde at betjenten vil blive straffet for ikke at overholde dette, og betjenten vil ligeledes kunne blive holdt til ansvar for at han ikke sigtede mod mindre vitale dele den anden omgang, hvor han skyder mod manden. Men det oplyses dog i dommen, at manden gik til angreb mod en anden betjent, hvilket medførte at den betjent, som affyrede, ikke blev dømt for at

⁹ KDG II, nr. 38 § 5.

¹⁰ KDG II, nr. 38 §§ 2 og 3.

bryde betingelserne i PL og magtbekendtgørelsen af 2004. Betjenten blev derimod frifundet jf. straffeloven (STRFL) § 13, stk. 1. Ud fra den ovenstående dom, så har politiet i denne sag ikke handlet i strid med PL § 17, eftersom der var tale om en nødværgesituation jf. STRFL § 13 og PL § 17, stk. 1, nr. 1 og 2.

2.2.2 Stav – PL § 18:

Ligesom politiet er udstyret med et skydevåben, så er de også udstyret med stav. Betingelserne for anvendelsen heraf er fastsat i PL § 18 samt magtbekendtgørelsen af 2004 §§ 10-14. Hertil vil det også være relevant at se på Rigspolicehufens instrukser i Rigspolicehufens Kundgørelse (KDG) II, nr. 37, af 30. september 1998 om politiets brug af stav. Det centrale i dette afsnit vil være PL § 18, hvor magtbekendtgørelsen af 2004 og KDG II, nr. 37 vil danne baggrundsviden for behandlingen af politiets anvendelse af stav jf. PL § 18.

I PL § 18, stk. 1, nr. 1-6 er der oplistet de samme betingelser som der er ved skydevåben. Den eneste forskel der er på § 18 og § 17, er at der ikke foreligger et fareelement for tilskuere eller andre forbigående ved brug af stav, da der ikke er den samme rækkevidde som ved skydevåben.

Ved anvendelse af staven, så er det vigtigt at betjenten overholder reglerne for, hvordan staven må anvendes overfor borgeren. Der skal her ses på KDG II, nr. 37 § 4, da denne bestemmelse angiver at staven må finde anvendelse på arme, ben, ryg og sæde¹¹. Der står endvidere at betjenten skal prøve at undgå at ramme de vitale områder på kroppen såsom mave, nyrer, hoved, hals osv¹². Ligesom ved skydevåben, så er det vigtigt at politiet ikke anvender staven udover hvad der er nødvendigt jf. KDG § 3.

Der kan her ses på et eksempel hvor staven blev anvendt mod en borger og hvor det havde en uheldig udgang. Der er her tale om U 1985.475 Ø – Polat-sagen. Sagen omhandlede en tyrkisk mand som hed Osman Polat. Der var indgået en anmeldelse om overfald på adressen Bruhnsvej 1 i Frederikssund. Polat havde modsat sig anholdelse og havde søgt tilflugt i en trappeopgang, hvor politiet var fulgt efter. Polat havde voldsomt modsat sig anholdelsen ved at sparke og slå ud efter politibetjente, hvor betjente trak deres stave for på den måde at få Polat til at samarbejde. Her ramte betjente ham mindst en gang i hovedet. Dette/disse slag mod hovedet gav Polat hovedlæsioner, hvilket medførte at han afgik ved døden. Der blev anlagt sag mod de to betjente for grov vold med døden til følge jf. STRFL § 244, stk. 2 og 3. Justitsministeriet påstod frifindelse af de to betjente og en mindre erstatning

¹¹ KDG II, nr. 37 § 4, stk. 1.

¹² KDG II, nr. 37 § 4, stk. 2.

til Polats familie. Betjentene blev frifundet med den begrundelse at Polat var uberettiget og voldsom under anholdelsen, så det blev lagt til grund at Polat havde udvist en vis egen skyld. I forhold til denne sag, så er det vigtigt at bemærke at betjentene blev tiltalt efter STRFL § 244, stk. 2 og 3 som omhandlede vold med døden til følge. Det kan ses i STRFL, at vold med døden til følge efterfølgende har fået sin egen bestemmelse og det er i STRFL § 246.

I U 2001.2126 V endte det dog anderledes for en betjent, som anvendte stav overfor en anholdt. Denne sag handlede om en person, som blev anholdt af politiet. Den anholdte havde sparket den ene af betjentene i hovedet under kørslen, hvorefter betjenten stoppede bilen for at få den anholdte til at falde til ro og da det ikke skete, slog betjenten den anholdte med sin stav. Den anholdte døde ikke af disse slag ligesom den forrige dom. Betjenten blev dog ikke frifundet, men dømt efter STRFL § 244, jf. § 154. Der var i denne sag ikke tale om lovlig nødværge jf. STRFL § 13 – hvorimod der i Polat-sagen kan siges at foreligge et vist element af nødværge og at betingelserne i PL § 18 kan siges at være opfyldt. STRFL § 154 er i dag dog ophævet og dermed ikke længere gældende, så hvis en betjent foretager en handling som den der er omtalt i U 2001.2126 V, så vil STRL § 154 ikke blive brugt, men der vil nok i stedet være tale om anvendelse af STRFL § 157 i stedet. Denne bestemmelse omhandler, at hvis nogen som har virke i offentlige tjeneste som gør sig skyldig i grov eller gentagen forsømmelse straffes denne med bøde eller fængsel indtil 4 måneder.

Det er derfor vigtigt, at politiet anvender dette magtmiddel så skånsomt som muligt for at undgå der sker et sådan udfald, som i ovennævnte domme. Men når der opstår tumult i forbindelse med en anholdelse og det eksempelvis sker på et trængt sted, så kan der opstå uheld hvor politiet rammer de sårbare steder på kroppen, som betjentene helst skal undgå at ramme med deres stave. Men det er dog vigtigt at politiet overholder de overordnede principper, såsom proportionalitetsprincippet og forholdet mellem middel og mål.

2.2.3 Hunde – PL § 19:

Når betjentene anvender hunde, så er det vigtigt at betingelserne i PL § 19 bliver overholdt. Betingelserne i denne bestemmelse har de samme betingelser for anvendelse, som der foreligger ved stave jf. PL § 18. Brugen af hunde anses dog for at være et mindre farligt magtmiddel end brugen af stave. Grunden til denne betragtning er at stave er massive og kan skabe stor skade på den person som bliver ramt heraf. Ved anvendelsen af hunde er det ikke alene § 19 der skal gøres brug af, men der skal også ses på magtbekendtgørelsen af 2004 §§ 15-20. Der kan i forbindelse med behandling af hunde som magtmiddel også ses på Rigspolitechefens Kundgørelse II, nr. 40, af 6. maj 1998 om

politiets brug af politihund til magtanvendelse. Denne kundgørelse vil blive anvendt som baggrundsviden i forhold til anvendelsen af hunde.

Når der tales om hunde som magtmiddel, så er der alene tale om at anvende hunden til netop dette formål og ikke at opspore narko eller finde forsvundne personer¹³. At anvende hunden som magtmiddel kan indebære at den hjælper med rydning af gader i forbindelse med demonstrationer, som skal opløses eller tumult mellem tilhængere af to fodboldhold. Det er vigtigt at politihunden kun bliver anvendt, hvis det skønnes at mindre midler ikke er tilstrækkelige i den pågældende situation jf. KDG II, nr. 40 § 1 eller mindre midler har været afprøvet og ikke har haft den nødvendige effekt.

Som et eksempel på hvordan det kan gå ved anvendelse af politihund til opløsning af en demonstration, så kan der ses på U 1996.194 ØLD. Denne sag omhandlede en demonstration ved færgelejet i Gedser. Der blev her tilkaldt hundepatruljer, for at få forsamlingen opløst. Ved noget tumult ved færgelejet, faldt en demonstrant hvorefter hunden havde bidt sig fast i hans underben. Skaden blev forværret ved at demonstranten slog hunden i hovedet, hvorved hunden bed sig mere fast, mens en af betjentene prøvede at få hunden til at slippe og hev den anden betjent i demonstranten. Der blev ført sag mod demonstranten for overtrædelse af STRFL § 193, stk. 1 og § 134, hvilket han blev frifundet for og demonstranten gjorde et erstatningskrav gældende for uretmæssig anholdelse og for den skade der skete i forbindelse med demonstrationen. Ud fra denne dom så kan det udledes at hunden kan anvendes når det er ønskeligt at en demonstration opløses og dette kan ske i overensstemmelse med GRL § 79. I sådan en sag, kan der ses på hvordan en hund kan finde anvendelse i forhold til en forsamling. Der kan her ses på ordensbekendtgørelsen af 20/06/2005, som omhandler at politiet har mulighed for at opløse en forsamling, hvis politiet finder det nødvendigt og det er i overensstemmelse med den pågældende bekendtgørelse. Der kan her være tale om situationer hvor forsamlingen eller demonstrationen forstyrrer den offentlige orden og sikkerhed. I forhold til den ovennævnte dom, så kan der være mulighed for politiet at anvende politihundene, hvis forsamlingen ikke vælger at efterkomme politiets påbud om at opløse sig og forlade stedet.

2.2.4 Gas – PL § 20:

Når politiet anvender gas, så reguleres brugen af dette middel af PL § 20. Der er her tale om en gas som kan være nyttig i situationer, hvor der er behov for at sprede menneskemængden for at undgå der enten sker helbredsmæssige skader på personer eller skader på bygninger. Udover at der skal ses

¹³ Henricson, Ib, Politiret s. 261, afsnit 3.2.2.3.3.

på betingelserne som er fastsat i PL § 20, så skal der ligeledes ses på magtbekendtgørelsen af 2004 §§ 21-25. At anvende gas overfor menneskemængder er effektiv, eftersom gassen skaber irritationer hos de personer som bliver udsat herfor. Der kan i forbindelse med anvendelsen af dette magtmiddel stilles det spørgsmål om det vil få varige helbredsskader ved at blive udsat for den type gas politiet anvender, men her har Sundhedsstyrelsen i en erklæring af 2. juni 1976 skrevet, at blive udsat for denne type gas ikke vil have længerevarende helbredsskader for disse personer¹⁴.

Som tidligere nævnt er gas et effektivt magtmiddel i forhold til at få større menneskemængder opløst, eftersom gas oftest er det mindst indgribende middel i sådanne situationer. Dette skal forstås således at når der anvendes gas, så er det typisk i forhold til større uroligheder fordi det ønskes, fra politiets side, at undgå konfrontationer, som kan give store skader på begge sider. Der kan eksempelvis være tale om skader, som kan opstå i forbindelse med demonstrationer og der kan her ses på Nørrebro-urolighederne. Her blev gas anvendt overfor menneskemængden og her blev det netop lagt til grund at gassen var det mest optimale at anvende, fordi der ellers kunne have været flere alvorlige skader både på betjentene og demonstranterne. I Nørrebro-sagen kan der ses på om brugen af gas overholder betingelserne i PL § 20, og der skal her særligt ses på § 20, stk. 1, nr. 4 eftersom dette omhandler afværgelse af påbegyndt eller overhængende angreb på ejendom. Der var i den pågældende sag tale om en demonstration, som endte i sammenstød mellem demonstranterne og politiet. I dette sammenstød skete der bl.a. skade på brostensbelagte gader, hvor demonstranter tog sten op og kastede mod politiet. Derfor skete der skade på betjente, vogne mv., så i denne situation var betingelserne for anvendelsen af gas opfyldt.

Det ovenforstående behandler situationer, hvor gassen bliver anvendt mod større forsamlinger som foregår ude i det fri. Det kan diskuteres om brugen af gas er tilladt at anvende i lukkede rum og der foreligger ingen begrænsning i PL § 20 eller i magtbekendtgørelsens som sådan, men magtbekendtgørelsens § 23, stk. 3 siger, at der skal udvises en vis tilbageholdenhed ved anvendelse af gas i lukkede rum. Det er dog her vigtigt, at hvis politiet vil anvende gassen i et lukket rum, så skal dette indgå i proportionalitetsbedømmelsen.

2.2.5 Peberspray – bekendtgørelse nr. 1430 af 11 december 2007 § 25a:

Pebersprayen er, ligesom staven og skydevåbnet, en del af politiets udstyr. Peberspray er, modsat de andre typer af magtmidler, ikke lovreguleret i PL men derimod i bekendtgørelse nr. 1430 af 11 december 2007. Dette magtmiddel har de samme betingelser, som der er ved stav og hund. Der er her

¹⁴ Henricson, Ib, Politiret, s. 266.

tale om at magtmidlet kun skal finde anvendelse i de situationer, hvor der er tale om at en person mistænkes for at ville påbegynde eller der er overhængende fare for et angreb. Der er mange fordele ved at anvende pebersprayeren frem for den fysiske magt i forbindelse med situationer, hvor politiet har med en voldsom person eller menneskemængde at gøre. Dette indebærer, at politiet kan undgå den fysiske kontakt med personen eller menneskemængden ved at sprøjte med pebersprayeren og den person som bliver udsat herfor, bliver ukampdygtig. Der foreligger dog også nogle ulemper ved anvendelsen heraf, da der skal være to betjente til at hjælpe med at skylle peberspray af den eller de ramte.

Det der yderligere kan gøre pebersprayeren nyttesløs, er at den ikke har så lang rækkevidde. Dette betyder at betjenten skal være forholdsvis tæt på den person, som politiet ønsker at pacificere før sprayeren har den ønskede virkning. Der har været en sag, hvor en person blev frifundet i retten for mord og hvor tilhørerne ikke var til at styre og her var den fysiske magt ikke tilstrækkeligt. Betjentene var derfor nødsaget til at anvende pebersprayeren for at få tilhørerne standset¹⁵. Det er ligeledes et middel som kan finde anvendelse overfor voldelige personer, som modsætter sig anholdelse, og hvor politiet vurderer at dette magtmiddel vil være det mest proportionale middel at anvende for at undgå skader på betjentene og den person som modsætter sig anholdelsen.

Efter at pebersprayeren er blevet et lovligt magtmiddel, så er dette blevet til et alternativ til fysisk magt overfor den person, som ønskes anholdt. Om betjentene skal anvende pebersprayeren i stedet for fysisk magt må komme an på en konkret vurdering. Hvis der er tale om en større gruppering af uromagere, så vil anvendelse af peberspray være det oplagte valg for at undgå skader på begge sider, hertil menes der at det vil være unødvendigt at gøre brug af fysisk magt, hvis det umiddelbart skønnes i situationen at der vil komme mange tilskadekomne ud på den anden side. Når man taler om pebersprayeren, så er der tale om et magtmiddel, som ligger over anvendelsen af gas på magtbarometeret.

2.2.6 Håndjern:

Håndjern er ikke direkte reguleret i PL ligesom de ovenforstående magtmidler er. Anvendelsen af dette magtmiddel følger dog de almindelige regler for anvendelse af magtmidler i PL §§ 14-16. Det vil dog også være relevant at se på Rigspolitechefens kundgørelse II, nr. 35, som omhandler anvendelsen af håndjern. I denne kundgørelse er der tale om anvendelse af håndjern, lænker mv. overfor anholdte og fængslede. Denne kundgørelse har relevans for behandlingen af hvornår håndjern kan finde anvendelse overfor borgeren. Udgangspunktet er, som tidligere nævnt, at politiet altid skal

¹⁵ Henricson, Ib, politiret s. 269, tumult i Vestre Landsret d. 17. april 2007

anvende mindste indgrebsprincippet, og dette betyder i forhold til håndjern at disse ikke må bruges hvis den anholdte følger frivilligt med ind på politistationen. Men hvis borgeren ikke frivilligt vil følge med på politistationen, så kan politiet gøre brug af håndjern for at få borgeren med ind i politibilen. Her kan der ligeledes rettes et blik på RPL's regler om anholdelse og dette er fastsat i RPL kap. 69. RPL § 755 giver politiet mulighed for at anholde en person, når denne overtræder de love som er vedtaget i Danmark. Det kan udledes af denne bestemmelse, at der åbnes op for mulighed for at anvende håndjern, hvis politiet finder dette nødvendigt.

Når politiet skal vurdere, om håndjern skal finde anvendelse over for borgeren, så er det vigtigt at politiet overholder de generelle regler i PL §§ 14-16, som foreskriver at midlet skal være det mindst indgribende og ikke må gå ud over hvad der er proportionelt i den pågældende situation. Anvendelse af håndjern til anholdelse af en borger kan være indgribende i den fri bevægelighed, eftersom borgeren bliver fastholdt og uden mulighed for at forlade stedet. Der kan her ses på FOB 1995.182, hvor der blev udtalt en kritik af politiets anvendelse af håndjern overfor en fængslet persons sygebesøg. Denne kritik bestod i at der ikke forelå en konkret fare for at personen ville flygte fra stedet og ombudsmanden fandt at det var unødvendigt at bruge håndjern i denne situation. Det er derfor vigtigt at politiet ikke anvender håndjern, medmindre at kriterierne herfor er opfyldt. Der er her tale om, at politiet kun skal anvende håndjern i de tilfælde hvor personen ikke efterkommer politiets ordre, personen ikke er samarbejdsvillig og modsætter sig politiets anvisninger om enten at forlade stedet eller stille og rolig sætte sig ind i politibilen, fordi denne er anholdt og skal følge med på stationen.

Når der ses på anvendelsen af håndjern, så er det ligeledes vigtigt at disse kun finder anvendelse i overensstemmelse med internationale konventioner om en borgers grundlæggende rettigheder. Der er her særligt tale om EMRK's bestemmelser om borgerens rettigheder, heriblandt artikel 3 og 5. Når politiet anvender håndjern overfor borgeren, så er det vigtigt at det også sker i overensstemmelse med EMRK art. 3, som omhandler forbud mod tortur, umenneskelig og nedværdigende behandling. Anvendelsen af håndjern kan dog ikke falde ind under definitionen tortur, men der kan dog være tale om en nedværdigende behandling. Det skal forstås således, at der kan ske en overtrædelse at dette forbud ved at politiet lægger borgeren i håndjern på åben gade og denne bliver i håndjernene i en længere periode på den åbne gade og på den måde bliver udstillet for forbipasserende, venner og familie. Dette kan særligt ses ud fra en dom, som er blevet afgjort her i landet. Her tænkes der på COP-15 dommen, hvor mange demonstranter blev anholdt og sad i fottog i en længere periode på åben gade. Det kan ligeledes komme på tale, om håndjern kan være i strid med EMRK artikel 5, da

denne bestemmelse omhandler retten til frihed og sikkerhed. Dette indebærer, at politiet skal respektere den frihed og sikkerhed borgeren skal føle ved at kunne færde sig frit her i landet.

2.2.7 Håndkraft:

Når man taler om politiets håndkraft overfor borgeren, så er der her tale om forskellige metoder til at føre borgeren væk. Det kan være at der bliver lagt en hånd på skulderen og fører borgeren væk, og der kan ligeledes være tale om at betjenten tager lidt mere fat i borgeren, hvis denne ikke umiddelbart gider at forlade stedet. Ved disse situationer, så anvender politiet håndkraft, hvor borgeren ikke efterkommer politiets anvisninger om at forlade stedet, men der kan også være tale om anvendelse af håndkraft i situationer, hvor borgeren ikke frivilligt går med til politibilen fordi denne er anholdt. Ligesom ved de andre former for magtanvendelse, så er det vigtigt for betjenten, at proportionalitetsprincippet bliver overholdt og det mindste middel bliver anvendt i den pågældende situation.

I U 1970.491 H, også kendt som Brauer-sagen, blev en borgerrepræsentant anholdt for at have overtrådt forbuddet mod at færdes på et afspærret område. Dette afspærrede område var omkring Holmens kirke i København i forbindelse med tronfølgerens bryllup. Borgerrepræsentanten Brauer ønskede at diskutere et busstoppestedes placering, som lå inden for afspærringen med politivagten som befandt sig på det afspærrede område, i stedet for at henvende sig på politistationen. På denne baggrund overtrådte han forbuddet mod at færde sig på det afspærrede område og politiet beordrede ham til at forlade stedet, hvilket han ikke imødekom. Dette medførte at betjenten tildelte Brauer to knytnæveslag i maven for at foretage et førergreb og i forløbet brækkede Brauers håndleddet. Domstolene kom frem til, at de to maveslag ikke var nødvendige i forhold til at udføre førergrebet. Domstolene kom ligeledes frem til at førergrebet var i orden, eftersom det først gik op for betjenten at håndleddet var brækket efter de kom hen til politibilen. Sagen endte med at der skulle betales erstatning til Brauer.

Det kan udledes, pga. den ovennævnte dom, at selvom betjentene holder sig til retningslinjerne der er opsat for dem og til lovgivningen, så kan de alligevel blive idømt en straf. Derfor er det meget vigtigt, at betjentene ikke går videre end de muligheder der foreligger for magtanvendelse som er fastsat i lovgivningen.

2.3 Fysisk og verbal sammenstød:

Efter behandlingen af de forskellige magtmidler, så vil det være relevant at se på fysisk og verbal sammenstød mellem politi og borger. Det vil være relevant at se på de to typer af sammenstød i dette speciale, eftersom politiets grænser i forhold til disse kan være forskellig.

2.3.1 Fysisk sammenstød:

Når der tales om fysisk sammenstød mellem politi og borger, så er der her tale om sammenstød hvor politiet og borgerne kommer i kontakt med hinanden. Der kan her være tale om kollektive uroligheder eller hvor politiet skal skille to grupper fra hinanden. Ved de kollektive uroligheder, så kan der her være tale om demonstrationer, som ikke foregår roligt og i overensstemmelse med ordensbekendtgørelsen. Når der tales om fysisk sammenstød, så skal der her ses muligheder som der foreligger for politiet at anvende magtmidler. Som tidligere nævnt, så foreligger der nogle betingelser som skal være opfyldt før politiet kan anvende disse magtmidler. Alt efter hvordan dette fysiske sammenstød udvikler sig, så skal politiet altid starte med det mindst indgribende magtmiddel. Politiet skal altid sikre sig, at de ikke anvender et magtmiddel som ikke er proportionelt i den given situation. I forbindelse med disse fysiske sammenstød, så kan der yderligere ses på to kategorier og der er her tale om politivold og vold mod politiet.

Politivold:

Når der tales om politivold, så er der tale om den type vold som politiet udøver overfor borgeren. Den juridiske definition af hvad politivold omfatter, så kan der opstilles 3 krav til hvornår politimanden har gjort sig skyldig i vold. Det første krav er, at politimanden skal have foretaget en handling, som falder ind under straffelovens begreb om vold og der er her tale om vold og legemsangreb. Det andet krav omhandler, at der ikke må foreligge nogle objektive straffrihedsgrunde, såsom nødværge jf. STRFL § 13, stk. 1, lovlig retshåndhævelse jf. STRFL § 13, stk. 3 eller nødret jf. STRFL § 14. Det tredje krav omhandler, at det kræves at politimanden har haft forsæt til voldshandlingen, samt kendskab til de faktiske omstændigheder, hvor til den udøves¹⁶. På baggrund af disse krav, så kan det siges at politiet har overtrådt grænserne for lovlig anvendelse af magtmidlerne.

Vold mod politiet:

Ved vold mod politiet, så er der her tale om tilfælde hvor politiet har anvendt fysisk magt overfor borgeren og den pågældende modsætter sig dette og her kan der eks. være tale om at borgeren

¹⁶ Henricson, Ib, politiret s. 676-678.

modsatte sig anholdelse. Det kan dog også her være tale om at borgeren går til angreb mod en betjent, hvilket vil være strafbart jf. STRFL § 119.

2.3.2 Verbal sammenstød:

Når der tales om verbale sammenstød, så er der tale om sammenstød som udelukkende omhandler meningstilkendegivelser. Der kan her være tale om verbale sammenstød mellem to grupperinger eller mellem borgere og politiet, men der vil typisk her være tale om verbale sammenstød mellem borgere og politiet. Ved verbale sammenstød, så kan dette opdeles i to kategorier. Der er her tale om tilkendegivelser fra borgeren og tilkendegivelser fra politiet.

Tilkendegivelser fra borgeren:

Når der tales om tilkendegivelse fra borgeren, så er der her tale om ytringer rettet mod politifolk. Når politiet møder disse ytringer i forbindelse med deres virke som betjente, så må politiet langt hen ad vejen være overbærende for disse ytringer. Det er en del af politiets hverdag, at blive mødt med ophidsende eller uovervejede ytringer fra borgerne og der kan her drages en grænse for hvor langt tid politiet skal kunne tåle dette. Grænsen herfor er høj, hvilket betyder at politiet ikke må skride ind overfor disse ytringer, før det kan kvalificeres som hån, skældsord eller anden fornærmende tiltale overfor politiet jf. STRFL § 121¹⁷. Det er her været omdiskuteret om spyt efter politiet vil falde ind under STRFL § 121 og der må her være tale om en individuel vurdering i den pågældende situation om hvor grænsen går og hvornår politiet skal skride overfor sådan en adfærd.

Tilkendegivelser fra politiet:

Når der tales om tilkendegivelser fra politiets side, så kan der her tale om ytringer som kan være nedladende overfor bestemte racer, seksualitet mv. Det er her vigtigt at politiet holder sig inden for retningslinjerne for, hvordan der tales til borgeren og hvis disse ikke bliver overholdt, så har borgeren mulighed for at indgive en klage og der er i disse situationer tale om en adfærdssag og disse behandles af DUP. Det ”friske” sprog, som en betjent vil kunne tillade sig for 10-20 år siden, vil ikke kunne tillades i dag, så derfor er spændvidden for politiet sprog overfor borgeren i dag skærpet og politiet skal dermed passe på, hvordan de taler til borgeren for at undgå en tjenestemandssag¹⁸.

¹⁷ Henricson, Ib, politiret s. 699-704.

¹⁸ Henricson, Ib, politiret s. 704-705.

2.4 Lovlige magtmidler contra tidligere lovlige magtmidler:

Man har ønsket at styrke borgernes tillid til politiets virksomhed, så derfor er der sket en regulering af hvilke magtmidler der skal være lovlige for politiet at anvende i forbindelse med deres arbejde. Denne regulering har udviklet sig meget igennem årene i forbindelse med at samfundet har udviklet sig.

2.4.1 Lovlige magtmidler:

Når man taler om de magtmidler som er lovlige i dag, så skal der bl.a. rettes et blik mod PL, magtbekendtgørelsen og Rigspolitechefens kundgørelser. I den ovennævnte lovgivning foreligger der et relativt udtømmende liste af hvilke typer magtmidler, betjenten lovligt kan gøre brug af i forbindelse med sit arbejde. Der kan være tale om anvendelse af skydevåben, stav, hund mv. som der er nævnt under afsnittet behandling af magtmidlerne. I forhold til magtmidlerne som er reguleret i PL, så er det vigtigt at betingelserne for anvendelsen heraf overholdes ellers kan der være tale om et uautoriserede magtmiddel. Den regulering som er i PL, er en regulering af de magtmidler som kan være mest indgribende overfor borgeren, så derfor foreligger der betingelser for hvornår disse må finde anvendelse. Der er her tale om magtmidler kun må finde anvendelse under skærpene omstændigheder, således at politiet ikke anvender magtmidler i situationer, hvor dette ikke er nødvendigt.

Der foreligger dog også magtmidler som ikke er lovreguleret, men anses som lovlige i forhold til loven og der kan her eksempelvis være tale om sømmåtter eller vandkanoner. I forhold til magtmidler, såsom sømmåtter og vandkanoner som ikke er lovreguleret, så synes der ikke at være et behov for en regulering af dette fra lovgivningsmagts side. Det kan evt. begrundes i at anvendelse af disse magtmidler bunder i et samfundsmæssigt øjemed. Det skal forstås således, at f.eks. ved sømmåtter, så har dette magtmiddel til formål at stoppe en flugtbilist og for at undgå skader på personer og fartøj. Ved vandkanoner så kan dette være mere hensigtsmæssigt at anvende pga. at gas kan være til gene for udenforstående, hvorimod vand er centreret mod demonstranterne.

Et andet magtmiddel som ikke er lovreguleret, er atemi-trykket. Der er her tale om en teknik, hvor politiet trykker med sine tommelfingre bag øret, for at påføre en vis smerte, så personen evt. slipper sit tag eller stopper sit angreb. Der var en kvinde, som blev udsat for atemi-trykket og blev delvis lam i ansigtet og her udtalte DUP en skarp kritik af anvendelsen af dette tryk. Heriblandt at selvom der ikke som sådan er tale om magtmiddel, ligesom dem som er fastsat i PL §§ 17-20, så er der tale om et middel, som kan være skadelig for den person som bliver udsat for dette. DUP skrev ligeledes at

der på politiskolen skulle være undervisning i de helbredsmæssige risici ved anvendelsen heraf¹⁹. Denne betragtning, som DUP har foretaget i forbindelse med atemi-trykket, kan overføres til andre teknikker som politiet anvender, at der undervises i de helbredsmæssige risici der kan være og hvordan det er bedst at anvende disse uden at der sker for store skader overfor borgeren.

2.4.2 Tidligere lovlige magtmidler:

Ved tidligere lovlige magtmidler, så er der her tale om magtmidler politiet lovligt har kunnet anvende, men hvor man fra lovgivers side har kunnet se at anvendelsen af den type magtmiddel vil have samfundsmæssige eller helbredsmæssige risici.

I denne forbindelse kan der tages udgangspunkt i U 1996.353 Ø, eftersom denne dom er et eksempel på anvendelsen af et tidligere lovligt magtmiddel, hvor der var en uheldigt udgang. Denne sag omhandlede en ung mand ved navn Benjamin, som blev anholdt af politiet og ført om bag en bus og lagt i benlås. Der blev ikke holdt opsyn med den anholdte mens han lå i benlås, hvorved han blev alvorlig hjerneskadet af denne type magtmiddel. Der var en periode hvor han kortvarigt døde og ikke fik ilt til hjernen, men det lykkedes ambulancefolkene at genoplive ham, men på dette tidspunkt havde Benjamins hjerne taget megen skade. Efter denne dom blev afsagt, kom der en erklæring fra Retslægerådet om farligheden af denne type for magtanvendelse overfor en anholdt. Dette skete bl.a. på baggrund af Benjamin-sagen og derfor blev det besluttet at benlås skulle være forbudt grundet at der fare for at den anholdte kunne dø af dette²⁰. Forbuddet mod benlås inkluderer begge former for benlås og der er her tale om manuel og fikseret benlås.

2.5 Sammenfatning:

Vi kan konkludere at autoriserede magtmidler er dem, der er tilladt at bruge, og de er opremset i PL § 17-20. Det kan ligeledes her konkluderes, at det som udgangspunkt de autoriserede magtmidler politiet skal anvende overfor borgeren, men at der dog foreligger mulighed for politiet kan anvende et uautoriseret magtmiddel, hvis det skønnes at dette middel vil være mindre indgribende i borgerens grundlæggende rettigheder end anvendelse af et autoriseret magtmiddel. Derfor kan der i nogle situationer være tale om at et uautoriseret magtmiddel bliver til et autoriseret magtmiddel, selvom udgangspunktet er at autoriserede magtmidler er magtmidler som er lovreguleret. Der foreligger dog

¹⁹ [http://www.politiklagemyndigheden.dk/nyheder/pressemeddelelser-nyheder/2014/4/politiet-boer-overveje-brug-af-visse-noedvaergeteknikker-\(atemi-tryk\)](http://www.politiklagemyndigheden.dk/nyheder/pressemeddelelser-nyheder/2014/4/politiet-boer-overveje-brug-af-visse-noedvaergeteknikker-(atemi-tryk))

²⁰ Henricson, Ib, politiret s. 270.

også mulighed for, at et autoriserede magtmiddel kan blive et uautoriseret magtmiddel hvis det bliver anvendt på en anden måde end hvad det er tiltænkt det skal anvendes.

Vi kan også konkludere at det afhænger af situationen hvilket magtmiddel Politiet anvender. En politibetjent skal vurdere fra sag til sag hvilket magtmiddel, som er mest velegnet. I en situation, hvor politiet trækker sin pistol, så vil det være vigtigt at overveje om et mindre indgribende middel kan finde anvendelse. Til vurdering om der kan anvendes et andet magtmiddel, så skal der ses på listen over magtmidler og hvilken situation som betjentene står i. Hertil kan det ligeledes konkluderes, at magtmidlerne skal anvendes med forsigtighed og der skal ikke anvendes et magtmiddel i en situation, hvor det pågældende magtmiddel ikke er nødvendigt. De grænser for hvilket magtmiddel som skal finde anvendelse i en situation kan til tider være svært at finde selvom der foreligger klare retningslinjer for hvornår magtmidlet må finde anvendelse. Eftersom placeringen af disse magtmidler på magtbarometret kan varierer, alt efter hvilken situation der er tale om, så kan grænsen til tider være svær at vurdere. Det er vigtigt at holde for øje at skydevåben altid vil være det mest indgribende og talens brug er det mindst indgribende.

Ved anvendelsen af magtmidlerne, så belyses der nogle faktorer i dette afsnit som er vigtige når politiet vurderer hvilket magtmiddel, som skal finde anvendelse. Der er her tale om tiden, proportionaliteten, lovligheden, situationen og personen. Det er vigtigt at politiet vurderer disse faktorer i forhold til anvendelsen af magtmidlerne. Når politiet anvender magtmidlerne, så er det også vigtigt at politiet ikke overskrider internationale regler, hvilket betyder at der skal ses på de grænser som opstilles via folkeretten og menneskeretten.

Hernæst kan det konkluderes, at når politiet anvender magt overfor borgeren, så skal der skelnes imellem om der er tale om fysisk eller verbal sammenstød. Dette har betydning for, hvornår det er muligt for politiet at anvende magt overfor borgeren. Ved de fysiske sammenstød, så er grænsen for magtanvendelse lavere, hvorimod ved verbale sammenstød, så er grænsen for politiets magtanvendelse højere, da politiet skal kunne tåle tilråb fra borgeren til en vis grænse.

Til sidst kan det konkluderes, at når der tales om lovlige contra tidligere lovlige magtmidler, så er forskellen på om et magtmiddel stadig vil være lovlig eller om der er tale om at et magtmiddel ikke længere skal være lovlig, så bliver dette blive besluttet ud fra helbredsmæssige risici ved anvendelse af det bestemte magtmiddel.

3 Politiets magtanvendelse

Som nævnt før har Politiet en række magtmidler til rådighed. Politiets brug af magtmidler kan have indgribende konsekvenser og også alvorlige. Der er her tale om, at politiets brug af magtmidler kan koste borgeren livet eller påføre fysiske eller psykiske skader. Politiet har også nogle beføjelser. De kan anholde folk, hvilket ville være en berøvelse af den personlige frihed. Af den grund er det værd at se på hvilke love og regler som skal finde anvendelse og hvad de foreskriver.

Af regler har vi som førnævnt PL og magtbekendtgørelsen. Men vi har også EMRK, RPL og STRFL, som vi i dette afsnit vil kigge på. Endvidere vil vi også inddrage relevante domme, for at se hvordan en dansk domstol og den europæiske menneskerettighedsdomstol (EMD) kommer frem til en afgørelse. Der vil ligeledes blive set på hvordan danske domstole og EMD fortolker grænserne for politiets magtanvendelse.

3.1 Magtanvendelsen i forhold til menneskerettighederne:

Grundlaget for torturforbuddets opståen er begivenhederne under 2. verdenskrig. Først kom forbuddet til udtryk i Menneskerettighedserklæringen af 1948, som dog ikke er juridisk bindende. Torturforbuddet er dog senere blevet nedfældet i Geneve-konventionerne og regionale konventioner, som eksempelvis EMRK. Mere end 30 år efter torturforbuddets nedskrivning i konventioner, måtte verden indse der var behov for en egentlig torturkonvention. Det kom der med FN-konventionen mod Tortur af 10. december 1984, som forbyder enhver brug af tortur, og forpligter landene til at indføre uddannelse mod tortur hos myndigheder og retsforfølge torturbøddler²¹.

Torturkonventionens art. 1 definerer tortur som en handling, hvor en stærk lidelse påføres en person ved forsæt. Lidelsen kan være af fysisk eller psykisk karakter. Handlingen kan ske, hvis personen er under kontrol af en offentlig ansat eller det offentliges tilsyn. Formålet med torturen kan være fremskaffelse af forklaringer eller tilståelser, straf for en forbrydelse, skræmme et offer eller tvinge denne til at gøre eller undlade noget. Endvidere kan det også skyldes forskelsbehandling²². Men torturkonventionen er kun ratificeret af Danmark, og ikke inkorporeret. Havde Torturkonventionen været inkorporeret, så havde den kunne anvendes direkte.

Torturdefinitionen hos en national domstol og EMD kan være forskellige, hvilket vi vil skrive mere om senere i afsnit 4. EMD har en bred definition af tortur. Torturkonventionen vil være

²¹ Henricson, Ib, international politiret s. 109.

²² Henricson, Ib, international politiret s. 110.

retningsgivende, men den vil ikke blive anvendt direkte. EMD vil i de sager, hvor de giver medhold til en sagsøger, kunne udmåle erstatning og komme med forslag til håndhævelse eller forandring af en medlemsstats love. EMD kan således ikke pålægge straf over et individ for brud på EMRK.

Et eksempel på EMD's brede fortolkning af tortur kan være dommen 28.07.1999 *Selmount mod Frankrig*. I denne sag fastslog domstolen, at en forbryder var blevet slået af polititjenestemænd i funktion med henblik på en tilståelse. De fastslog også handlingen havde medført at klageren fik en følelse af angst og uro, og han var blevet ydmyget og fornædret, så klageren kunne få nedbrudt sin fysiske og moralske modstandskraft. Til sidst fandt EMD ud af, at behandlingen var sket over flere dage, så der var tale om en alvorlig og grusom hændelse. Domstolen kom frem til der forelå tortur efter art. 3. Frankrig havde i denne sag haft en anden definition på tortur, mens EMD havde haft en anden, sådan er det for alle sager EMD får ind.

I Danmark har vi ikke haft en rigtig bestemmelse mod tortur. Hverken Folketinget eller regeringen følte det var nødvendigt at inkorporere torturkonventionen eller lave en særlig torturbestemmelse indtil 17. juni 2008. Holdningen var at lovene i Danmark harmonerede med torturforbuddet, at der forelå normharmonie. Der var og er voldsparagraffen i STRFL §§ 244 og 245. Men ulempen var, som de fandt ud af senere hen, at forlængelsesreglerne fandt virkning i disse bestemmelser. Efter kritik fra FN og andre lande blev § 157 a og 93 b i STRFL indført.

STRFL § 157 a er en forlængelse af STRFL § 157, der forbyder offentlig ansatte at begå grove forsømmelser eller skødesløshed i tjenesten. I § 157 a nævnes det, at det skal gøres til en skærpene omstændighed, hvis en i offentlig tjeneste har udøvet tortur. Efter § 157 a er det tortur, hvis der indtræder en grov voldshandling, hvis det sker for at få en tilståelse eller forklaring fra en, for at tvinge, straffe eller undlade en handling eller fordi et offer har en bestemt seksuel, racemæssig, religiøs eller politisk orientering. Selvom voldshandlingen kan have et andet formål end dem nævnt i § 157 a, så kan der stadig straffes. Det vigtigste er voldshandlingen²³. STRFL § 93 b er den bestemmelse der gør forældelse umulig i § 157 a. Det skal dog nævnes med § 157 a, at en betjent stadig er berettiget til at anvende vold efter STRFL § 13, såfremt det blot er nødvendigt og proportionalt²⁴.

Om Politiets magtanvendelse er det nødvendigt at vide nogle ting. Ved anholdelse må graden af ydmygelse og nedværdigelse ikke overskride grænsen for, hvor speciel en ydmygelse normalt må

²³ Henricson, Ib, International politiret, s. 113.

²⁴ Henricson, Ib, International politiret, s. 113-114.

være ved en anholdelse. Hvis en person modsætter sig anholdelse, så er en myndighed i deres ret til at bruge den magt, der er nødvendig for at gennemføre anholdelsen, også selvom den anholdte kommer til skade. Det sker også regelmæssigt at Politiet i en efterforskning eller en anholdelse, at de foretager vævs-, og blodprøver, så de kan gøre fremskridt i en efterforskning. Politiet må godt foretage blod- og vævsprøver af en anholdt, hvis det skønnes nødvendigt. Det skal foregå med respekt for. Det er også et krav at det ikke må være smertefuldt²⁵.

En anden relevant bestemmelse fra EMRK, som eventuelt vil kunne overskrides er artikel 2, der omhandler retten til livet. Politiets anvendelse af magtmidler kan også koste liv, det er sket før. Ifølge EMRK art. 2 har enhver ret til livet. Det er forbudt for en stat at frarøve en person livet medmindre det sker som følge af en lovlige handling. En lovlige handling kan være eksekveringen af en dødsstraf eller det sker for at bringe en ulovlig handling til ophør, såfremt det er absolut nødvendigt. Som førnævnt blev der begået grufulde forbrydelser under 2. verdenskrig. Blandt disse forbrydelser var drab på mennesker med en anden politisk eller religiøs overbevisning. Derfor var der også brug for at få indskrevet en ret til livet i EMRK. I vurderingen af en krænkelse af art. 2 foretager EMD et proportionalitetstjek af den anholdtes person og værdighed²⁶.

EMRK art. 5 har enhver ret til personlig sikkerhed og frihed. I denne artikel er det relevant for Politiet at vide, de kun kan frihedsberøve et individ, hvis denne ikke har fulgt et lovlige påbud fra en domstol eller fordi loven forpligter Politiet til dette. Derudover kan Politiet også anholde en, hvis der er en begrundet mistanke eller rimelig grund til at anholde, hvis der er en risiko for ny eller alvorlig kriminalitet. Politiet kan også frihedsberøve folk, for at forhindre spredning af sygdomme eller folk der er sindssyge eller på anden måde til anden fare for deres omgivelser. Til sidst kan Politiet anholde en for at iværksætte en udvisning eller forhindre en i at forlade et land. Det i art. 5 er de situationer, hvor Politiet kan frihedsberøve borgere. Det er set før at politistyrker under 2. verdenskrig og andre lande i dag fængsler folk på ugyldige grundlag. En frihedsberøvelse medfører at en person ikke nyder godt af de andre rettigheder der er, som f.eks. retten til ytringsfrihed, retten til politisk frihed eller fri færden.

3.2 Hvornår sker der en overtrædelse af national lovgivning:

National lovgivning er brudt, når en myndighedsperson har overtrådt en af de her bestemmelser i STRFL §§ 244 eller 245 og der kan ske en strafskærpelse jf. § 157a. Ved behandling af STRFL §§

²⁵ Rytter, Jens Elo, Individets grundlæggende rettigheder.

²⁶ Noter fra Karnov omkring EMRK art. 2

244 og 245, skal § 13 tages med i vurderingen om der kan foreligge en nødværgesituation. Hvis en betjent bliver sigtet for en voldshandling efter §§ 244 eller 245, så skal det vurderes om der foreligger et tilfælde af nødværge jf. § 13.

I § 13 stk. 1 er en ulovlig handling straffri, såfremt det har været nødvendigt for at undgå eller modstå et begyndt eller kommende uretmæssigt angreb, og det er forsvarligt i henhold til angrebets farlighed, person og retsgodets betydning. I paragraffens stk. 2 kan en grænse for lovligt nødværge være straffri, hvis overskridelsen er retmæssigt begrundet ved en fremkaldt skræk eller ophidselse fra angrebet. Ifølge stk. 3 bliver lignende regler anvendt på handlinger, der er nødvendig for at lovlige påbud bliver fulgt, en lovlig iværksættelse af pågribelse eller en fange bliver hindret i en flugt. Udover STRFL § 13 som omhandler nødværge, findes der også § 14 om nødret. Nødret er den situation, hvor en lovovertrædelse ikke straffes, hvis den skete for at stoppe en truende situation i at opstå.

Til § 14 er der et nødvendighedskrav og et proportionalitetskrav. I proportionalitetskravet lægges der vægt på at lovovertrædelsen er af underordnet betydning i forhold til det der søges reddet. Proportionalitetskravet fortolkes ret strengt. § 14 er ikke rigtig relevant at beskrive mere i dette afsnit, da manddrab og grov vold ikke vil kunne blive straffri efter denne bestemmelse. § 14 anvendes ikke specielt meget i Politiets magtanvendelse, da vold og drab mere er henlagt under § 13, hvor Proportionalitetsbedømmelsen er lempet i bestemmelsens stk. 1 og stk. 3. § 14 vil dog nok finde anvendelse efter PL §§ 5 og 10²⁷. I sammenhæng med STRFL §§ 13 og 14, er der også PL § 16, hvor det beskrives hvornår politiet må gøre brug af magtanvendelse²⁸.

I PL § 5 er den hjemmel Politiet har til at udstede påbud, gøre visitering, fratage farlige genstande og frihedsberøve personer. PL § 10 indeholder hjemlen til at foretage indgreb der kan medføre hærværk eller frihedsberøvelse, hvor en person er i fare.

I dommen U1996.35 blev en politiassistent idømt 60 dages fængsel for vold mod en indsat i en detention efter STRFL § 244. Poliassistenten havde givet en anholdt et knytnæveslag i ansigtet. Byretten lagde vægt på at slaget havde været hårdt, og unødvendigt. Østre Landsret lagde vægt på det samme, da de stadfæstede dommen.

I en anden dom U1996.614Ø blev endnu en politibetjent idømt fængsel for vold mod en anholdt. I Byretten mente Anklagemyndigheden betjenten havde opført sig unødvendigt hårdt mod den

²⁷ Henricson, Ib, Politiret s. 223-224.

²⁸ Henricson, Ib, Politiret s. 218.

anholdte. Betjenten havde sparket til den anholdte 3 gange i maven og hagen. Den anholdte havde før han blev udsat for sparkene truet betjenten, selv sparket til betjenten og opført sig ustyrligt. Efter betjenten og hans kolleger havde taget håndjernene af ham, så gik de senere ind i den anholdtes celle igen, for at fjerne en kæde, som de ikke havde taget ved visitationen. Her havde den anholdte sparket den tiltalte betjent. Efter sparkene lå betjenten på den anholdtes bryst og hoved, hvor han sparkede til ham, mens han var uden for rækkevidde af den anholdtes spark. Byretten skrev også i deres begrundelse for dommen, at betjenten havde kolleger der kunne assistere ham, og at det hele skete, mens den tiltalte var i Politiets varetægt. Dommen blev anket til Østre Landsret, som stadfæstede dommen. Landsretten var enig med Byretten om at sparkene betjenten gav den anholdte var unødvendige, da den tiltalte var udenfor rækkevidde af sparkene og i nærheden af flere kolleger. Betjenten blev straffet med fængsel i 30 dage efter STRL § 244 jf. § 154.

§ 157 a blev ikke anvendt i de her tilfælde, da bestemmelsen ikke var blevet indført før juni 2008. De nævnte domme blev afsagt i 1990erne.

Når politiet anholder en person, så foreligger der nogle bestemmelser som skal overholdes i forbindelse med anholdelsen. Der er her tale om bestemmelser, som enten er fastsat i GRL eller RPL.

Efter GRL § 71, stk. 2 kan Politiet kun anholde folk, hvis der er mistanke om en overtrædelse af loven. Når der er sket en anholdelse, så skal politiet fremstille den anholdte i et grundlovsforhør indenfor 24 timer jf. GRL § 71, stk. 3.

Ifølge RPL § 755 gentages bestemmelsen om lovhjemmel. Endvidere nævnes det også i bestemmelsens stk. 4 at anholdelsen efter sagens art eller omstændigheder skal være forholdsmæssigt. Det skal altså være proportionalt. Efter RPL §§ 756-757 kan Politiet anholde en person, hvis det er for at opfylde en foranstaltning fra en domstol eller hvis retten bestemmer det i tilfælde af en udeblivelse fra et retsmøde. Efter RPL § 758 skal en anholdelse foretages så skånsomt som muligt. Politiet må også foretage kropsvisitering, og beslaglægge genstande der kan være til fare for andre. En anholdt persons frihed må ikke indskrænkes mere end det, omstændighederne gør nødvendigt. Så snart anledningen til anholdelsen ikke er til stede skal anholdelsen ophøre jf. RPL § 760. Er varetægtsfængsling udelukket i sagen skal der ikke ske anholdelse.

I dommen U1996.1103/1Ø anholdte Politiet en person, som de forsøgte at forkynde en stævning overfor. Da det ikke lykkedes betjentene at komme i kontakt med indstævnte anholdte de ham, da de frygtede han forsøgte undgå retsforfølgning. Den anholdte var sigtet efter STRFL §§ 164 stk. 1 om

falsk forklaring til myndighed, daværende § 265 om overtrædelse af tilhold, 264a om uberettiget beluring og fotografering, § 171 om dokumentfalsk og Skattekontrollovens §§ 13 om skatteunddragelse og § 16 om manglende opgørelse af skattepligtig indkomst. Både Byretten og Østre landsret nåede til den konklusion at Politiet ikke havde retligt grundlag for anholdelse. Årsagen var at RPL § 755 stk. 1 ikke var anvendelig i den situation. Desuden var vedkommende heller ikke udeblevet fra retsmødet eller var blevet varslet om konsekvensen ved udeblivelse. Af den årsag blev anholdelsen erklæret ulovlig.

Det vi kan lære af den dom er at en anholdelse skal ses, som en sidste udvej. Politiet skulle have afgivet varsel om indgreb først, og måske have ventet til det første retsmøde var startet.

I en anden dom U2013.2630H foretog nogle betjente en anholdelse af en bilist, som var født i Danmark, men udvandret til Tyskland. Bilisten blev standset af Politiet, fordi han kørte uden sele, hvilket var ulovligt efter Færdselslovens § 80. Betjentene konfronterede ham med overtrædelsen, og bilisten nægtede at have gjort noget forkert. Han forklarede han var fritaget for selekravet af helbredsmæssige årsager, og han havde en lægeerklæring på det. Betjenten ønskede at se lægeerklæringen, hvilket bilisten ikke kunne, da den lå i Tyskland og var på et sprog betjentene nok ikke kunne forstå. Bilisten havde ikke en dansk oversættelse på sig. Betjentene anholdt derefter bilisten, som efterfølgende gjorde modstand. Den anholdte blev placeret på bagsædet i en patruljevogn, nægtede at tage sele på, hvorefter han gjorde modstand og sparkede mod sædet foran, så det blev slået skævt. Den anholdte fik håndjern på. Sagen kom for Højesteret, hvor sigtelsen for at køre uden sele var blevet frafaldet, da det senere blev bevist, at tiltalte var fritaget for selekravet. Men tiltalte blev sigtet for ikke at medbringe sin erklæring, da han var forpligtet til at have den med og vise Politiet. Desuden blev tiltalte også sigtet for at modsætte sig anholdelse og begå hærværk mod det sæde han sparkede til. Politibetjentene der havde foretaget anholdelsen, havde i løbet af sagen forklaret at de bragte tiltalte ind på deres station, da situationen ikke var afklaret og der skulle betales en bøde. Højesteret mente anholdelsen var berettiget efter RPL § 755, stk. 1, da det var nødvendigt at sikre den anholdtes tilstedeværelse, for at få afklaret dennes stilling til et skyldsspørgsmål, indhente nærmere oplysninger om dennes helbredstilstand. Højesteret lagde også vægt på situationen op til anholdelsen der var endt voldsomt, og at tiltalte boede i udlandet. Men Højesteret nævnte også at en anholdelse ikke kan ske, hvis det forventes sagens udfald bliver en bøde. Men fordi frihedsberøvelsen havde en varighed på 2 og ½ time, så mente Højesteret ikke der var tale om et uforholdsmæssigt indgreb i den personlige frihed. Højesteret mente af den årsag at den tiltalte ikke havde ret til at modsætte sig anholdelsen, og derfor handlede Politiet rigtigt. Der var dog dissens i dommen, der var

2 dommere der var enig i de forklaringer betjentene kom med. De var dog uenige i lovligheden af anholdelsen. De 2 dommere mente ikke at den anholdtes stillingtagen til et skyldsspørgsmål, og indholdet af eventuelle sigtelser begrundede anholdelsen. Dommerne havde indtrykket af at situationen mellem betjentene, og den anholdte var blevet lidt grov, fordi de havde nogle verbale uoverensstemmelser, hvilket ikke begrundede en anholdelse ifølge dem. De havde endvidere indtrykket af at den fysiske tumult først var opstået efter anholdelsen, og fordi anholdelsen efter deres mening var ulovlig, så kunne den anholdte være blevet frifundet eftersom STRFL § 119 om modsætning af anholdelse kun kan straffes, hvis anholdelsen er lovlig.

Det vi kan lære af dommen er at politibetjente skal være påpasselige med, hvordan de håndterer en situation hvor anholdelse sker. Selvom betjentene blev frifundet, så kunne de nok have handlet anderledes ved ikke at have været i en grov verbal kommunikation med klageren. Betjente må prøve at tænke om der er mindre indgribende midler de kan anvende, for at overholde de forpligtelser, som påhviler dem i deres funktion.

Det vil også kunne ske, at EMRK bliver anvendt i en dansk domstol. Det skete eksempelvis under sagen U2012.1439Ø. Under et topmøde i København i 2009 var der et stort antal politifolk sat ind, for at bevare ro og orden. Topmødet der hed COP15 var arrangeret for at alle verdens lande kunne forsamles, og diskutere om indholdet af en ny klimaafnale, der skulle komme efter Kyotoaftalen. Under COP15-mødet var en masse aktivister strømmet til hovedstaden for at demonstrere. Der var nogle personer der blev anholdt. Efter anholdelserne var indtruffet var der mange der klagede over den behandling de fik af Københavns Politi. De anholdte fortalte, de var blevet angrebet med peberspray, var blevet sat i fottog på åben gade og sat på jorden, mens journalister og tilfældig forbipasserende kunne se på. Derudover klagede de over ringe sanitære forhold²⁹.

Under Topmødet forsøgte Politiet at anholde aktivister fra organisationen Sort Blok, da de begyndte at knuse ruder på butikker og opføre sig anarkistisk. De forsøgte at afskærme dem fra de andre, og holde dem på en gade, hvor der dog var andre, som ikke nødvendigvis var fra Sort Blok. Under urolighederne blev der givet ordre til at arrestere medlemmer af Sort blok, såfremt det kunne bevises de var fra organisationen. Politiet karakteriserede et medlem af Sort Blok, som en der havde en aggressiv adfærd og gik klædt i sort tøj.

²⁹ U.2012.1439Ø

Retten opdagede, at demonstranter havde fået håndjern på, var blevet sat ned på en kold gade i offentlighed i flere timer, hvor de kunne være blevet sultne eller tissetrængende³⁰. Landsretten skriver i sin afgørelse, at Politiet havde at gøre med en stor sikkerhedsindsats. Politiet havde ikke nok transportmidler til at køre anholdte væk fra en vej til en anden, så nogle måtte sidde for længe med håndjern på en kold gade. Derudover havde Politiet ikke sørget for nok toiletter ved destinationen for de anholdte. Der var mange anholdte der anmodede om at komme på toilet, men som fik det afslået. Retten mente kapaciteten var utilstrækkelig. Landsretten kiggede også på, om Politiet havde haft forsæt til at ydmyge demonstranterne, hvilket de ikke havde. Landsretten mente Politiets behandling af de anholdte var i strid med art. 3, da de var blevet tilbageholdt for længe. Men Landsretten mente også Politiet havde haft god grund til anvendelse af peberspray, da nogle af demonstranterne var for voldelige, derfor anså retten ingen krænkelse af art. 3 på den front³¹. EMD tillader Politiet at anvende peberspray ved demonstrationer, hvor Politiets krav om ophør ikke er blevet efterkommet. I brugen til peberspray er der et nødvendighedskrav³². Dommeren Gitte Pedersen mente ifølge dommen, at Politiet foretog en forkert vurdering af medlemmer fra Sort Blok. Politiet skulle have foretaget en vurdering af den enkeltes adfærd, og bagefter vurderet om vedkommende skulle frihedsberøves. Retten fandt frihedsberøvelserne i strid med EMRK art. 5, der forbyder unødvendige anholdelser.

I Danmark vil en betjent der uretmæssigt anvender et magtmiddel mod en borger, og denne mister livet, så vil betjenten skulle sigtes efter STRFL § 237 om drab eller § 246 om vold med døden til følge afhængigt af betjentens forsæt. Som regel vil en betjent blive sigtet efter § 246 omhandlende vold med døden til følge. Efter § 237 skal en politimand have haft forsæt til at dræbe. Men politifolk skyder ikke for at dræbe, de skyder for at bringe en retsstridig handling til ophør, og hvis brugen af eksempelvis en pistol medfører en skade på en person, så skal betjenten stadigvæk give førstehjælp.

I dommen U2008.1899Ø var 2 polititjenestemænd tiltalt for unødvendig brug af deres skydevåben. De 2 betjente havde trukket deres våben og anvendt dem under en anholdelse. De havde forsøgt at anholde en eftersøgt person for drab, som forsøgte at flygte. Betjentene havde affyret en del skud, og det var lovligheden af disse der blev prøvet. De havde set den eftersøgte var til fest, hvor de gav sig tid til at vente, da de frygtede han ville skyde sig fri, da de havde fået en melding om han var farlig. De var derfor bange for det kunne blive til en ildkamp inde i den lejlighed, hvor festen blev holdt, hvilket kunne bringe andres liv i fare. De ventede til han gik fra ejendommen, hvorefter de forsøgte

³⁰ U 2012.1439 Ø, s. 7

³¹ U 2012.1439 Ø, s. 45.

³² Rytter, Jens Elo, Individets grundlæggende rettigheder, s. 135.

at anholde ham. Da han gik væk fra ejendommen, satte han sig ind i en bil, hvorefter betjentene fulgte efter ham, og tændte deres sireneblink. Det blev til en eftersættelse, som forløb indtil den eftersøgte bil og patruljevognen stødte sammen. Betjentene trådte ud af deres biler, og bad den eftersøgte om at overgive sig, hvilket denne nægtede og fortsatte. Politibetjentene gik hen mod bilen, hvor han forsøgte at køre igen. Den ene af betjentene, T2 holdt op på højre side af bilen, imens T1 var foran kølerhjelm. Pludselig lykkedes det den forurettede at få bilen i gang, og dreje ind mod højre, så T2 var tæt på at blive klemt mellem den flygtende bil, og en anden. Begge betjente T1 og T2 følte sig truet af den forurettede, hvorefter de affyrede deres pistoler en gang, men da det ikke havde nogen effekt skød de igen mod ham til han stoppede. Den efterlyste blev hårdt såret, hvorefter denne døde.

Betjentene blev sigtet efter STRFL § 246, som omhandler vold med dødelig udgang. Desuden blev de også sigtet efter STRFL § 252, der omhandler at udsætte andre for fare, da betjentene skød efter den anholdte, mens han sad i en bil, hvor der sad andre personer. Den ene af betjentene blev frifundet, imens den anden blev dømt, men fik strafbortfald efter STRFL § 83. Byretten lagde til grund at de to betjente havde meget kort tid til at finde mindre indgribende midler, offeret havde udvist en hensynsløs adfærd med sin kørsel, og han udviste ingen forventelig eller rationel adfærd, da han satte gang i sin bil, selvom der var en på siden og foran. Byretten frifandt derfor betjentene.

Sagen blev anket til Landsretten, som i deres begrundelse anførte at betjentene havde en pligt til at stoppe en eftersøgt drabsmand fra at flygte, og at skuddene havde været nødvendige. Østre landsret vurderede desuden situationens farlighed og angriberens person. Den ene af betjentene blev frifundet, imens den anden blev kendt skyldig for overtrædelse af STRFL § 245 jf. § 246, da han affyrede nogle skud efter han ikke længere var i fare. Men han blev ikke straffet, da Østre Landsret mente forholdet kunne henføres til STRFL § 83, som tillader strafbortfald i tilfælde, hvor nogle forhold eller gerningen taler herfor.

Angående STRFL § 157a så anvendes den i de situationer, hvor der foreligger tortur. Der er dog ingen praksis på området, hvor danske myndighedspersoner er blevet dømt efter denne bestemmelse. Som nævnt før blev den indført, da de øvrige straffelovsbestemmelser ikke kunne anvendes, fordi der ofte var indtruffet forældelse, og for at straffe myndighedspersoner endnu hårdere. § 157a er altså ikke en selvstændig bestemmelse i STRFL, men det er en strafskærpsregel. Det betyder bestemmelsen anvendes sammen med andre relevante voldsbestemmelser i STRFL, som for eksempel §§ 244-246.

STRFL § 244 er den simple voldsparagraf. Den anvendes i tilfælde, hvor der er foretaget et angreb på en anden. Et angreb kan eksempelvis være et skub, benspænd, slag, førergreb eller spyt i ansigtet.

STRFL § 245 er den grove voldsparagraf. Den anvendes i situationer, hvor volden er mere grov. Handlingen skal være af en særlig rå, brutal eller farlig karakter. Den anvendes der, hvor offeret har været underlegen i forhold til gerningsmanden eller gerningsmændene. Volden kan også være kvalificeret, hvis der er anvendt tunge genstande. Hvis angreb er sket mod en særlig sårbar del af kroppen eller et sted flere gange med spark eller slag. Vold på et sårbart sted kan også være omgivet af § 245.

Der er også § 246, som er en endnu mere grovere form af § 245. Den anvendes dog kun i de tilfælde, hvor voldshandlingen har medført døden eller handicap.

3.3 Hvornår sker der en overtrædelse af menneskerettighederne:

Efter EMRK artikel 3 er tortur og anden umenneskelig eller nedværdigende behandling forbudt. Forbuddet er absolut, der findes ingen undtagelsestilfælde om der så er udbrudt krig eller myndighederne forsøger at få en forklaring ud af den tilbageholdte under en afhøring. Forbuddet bliver som regel brudt af politi og fængselsvæsen, fordi de vil straffe en eller fremtvinge en forklaring³³.

Torturhandlingen kan være opdelt i en fysisk eller psykisk form. Fysisk tortur kan eksempelvis være en handling, der vil kunne være omfattet af Straffelovens §§ 244 og 245. Det kan være slag, spark, elektriske stød, ophængning samt varme- eller kuldepåvirkning. Psykisk tortur vil kunne være anbringelse i en stressfremkaldende position, fremkaldelse af stress ved hjælp af musik eller irritationselementer, søvnberøvelse eller trusler³⁴.

Der er ikke mulighed, for en proportionalitetsafvejning ved artikel 3, da bestemmelsen som førnævnt er absolut. Men vurderinger om nødvendighed, formål og rimelighed kan komme med i en behandling af om der foreligger umenneskelig og nedværdigende behandling i en situation. Ved artikel 3 er tortur den mest graverende form for overtrædelse. Umenneskelig er den næstmest graverende, og nedværdigende den mindst³⁵. Når vi skal definere hvad nedværdigende eller umenneskelig behandling og tortur er, så er en af kriterierne intensiteten. Der behøver ikke nødvendigvis være en forskel på umenneskelig og nedværdigende behandling. Grænsen mellem de to er flydende. Med intensitet menes der med varigheden og virkningen af behandlingen. Des mere intens behandlingen er des mere grov er den. Ved vurderingen af om der foreligger umenneskelig eller nedværdigende

³³ Rytter, Jens Elo, Individets grundlæggende rettigheder, s. 125-126.

³⁴ Henricson, Ib, international politiret, s. 114

³⁵ Henricson, Ib, international politiret, s. 128.

behandling er der ikke det samme formålkrav, som der er ved tortur³⁶. Forskellen på nedværdigende og umenneskelig behandling behandles ikke helt rigtigt i COP15-dommen, der sker en sammenblanding. For bedre at kunne se forskellen mellem umenneskelig og nedværdigende behandling kommer vi lige med nogle domme fra EMD, for bedre at vise forskellen.

Eksempler på en krænkelse af art. 3 kan vi tage sagen *Erdogan Yagiz vs. Tyrkiet fra 6. marts 2007* hvor den tidligere læge Erdogan Yagiz anlagde sag an mod Tyrkiet ved EMD, da han havde været udsat for en episode med politiet i Istanbul. I denne episode var Erdogan blevet bedt om at møde ved en politistation. Da han kom til politistationen blev han anholdt, og lagt i håndjern. Han protesterede mod brugen af håndjern, da det skete på åben gade, hvor tilfældige forbipasserende gik forbi og så det hele. Efter anholdelsen tog politiet hen til hans hjem, og foretog en ransagning med ham, mens han stadig var i håndjern. Under ransagningen var hans familie tilstede, og så deres medlem med håndjern på. Efter Erdogan var blevet rensset for enhver mistanke, havde han svært ved at glemme episoden. Han blev deprimeret og følte sig ydmyget. Efter han var vendt tilbage til sit arbejde, havde han svært ved at fokusere på sit daglige liv. Hele episoden med håndjern gjorde, han måtte træde tilbage fra sin stilling af helbredsmæssige årsager. Sagen blev bragt for flere råd og domstole i Tyrkiet, men hver gang blev sagen afvist med det grundlag at politifolkene intet forkert havde gjort. Klageren følte, han var blevet udsat for umenneskelig og nedværdigende behandling ved, at han også havde fået bind for øjnene og bundet til en stol i 3 dage, fornærmet med skældsord og vist med håndjern på foran sin familie og i offentligheden.

EMD kendte Tyrkiet skyldig i umenneskelig behandling jf. EMRK art. 3, da domstolen kunne se en kausalitet mellem politiets behandling og klagerens psykiske lidelser. Retten havde kigget klagerens helbredsoplysninger igennem, og de fandt ud af han ikke havde haft nogen psykiske lidelser før. Så retten mente der var en stor sandsynlighed for klageren var blevet syg efter hændelsen. Retten mente ikke der var sket tortur, da klageren ikke var blevet udsat for en voldshandling i form af slag eller spark. Handlingen havde ikke været intens nok.

Retten lagde også vægt på at behandlingen var sket med forsæt, og det skete over en længere periode, som var flere timer i et langt stræk over 3 dage. Endvidere så de også på konsekvenserne det havde haft for klageren. Retten så behandlingen var inhuman nok til, at fremkalde frygt og ydmygelse for borgerens omgivelser. Retten kiggede også på nødvendigheden. De mente ikke det var nødvendigt

³⁶ Karnovs noter til art. 3

for Politiet at anvende håndjern, da klageren aldrig var blevet straffet før. Desuden havde politiet ifølge domstolen ingen grund til at være bekymret for hans egen sikkerhed eller andres.

Et andet eksempel på en sag fra EMD er sagen *Gäefgen fra 2010*. Ved denne sag var en tysk politimand, som på ordre fra en overordnede, udsatte en kidnapper for trusler om vold, da Politiet forsøgte at finde en dreng, som var blevet bortført af kidnapperen. Formålet med truslerne var at få kidnapperen til at indrømme, hvor drengen lå gemt. EMD fastslog i sagen, at truslen om vold var umenneskelig behandling efter art. 3 i EMRK. Selvom truslerne var om tortur, så mente EMD ikke at truslerne var rigtig tortur. De mente det var umenneskelig behandling, da eftervirkningen af den umenneskelige behandling var kortvarige, og ikke havde påført klageren varige men.

Fælles for alle former for illegal behandling af et menneske er de overtræder en minimumstærskel for, hvordan et menneske behandles. Det skal også nævnes at selvom et tilfælde med umenneskelig eller nedværdigende behandling er ulovligt i et land, som er medlem af Europarådet, så behøver den ikke nødvendigvis være det i forhold til EMRK³⁷.

Minimumstærsklen er relativ og subjektiv. Omstændighederne omkring en mulig overtrædelse skal altid tages med i vurderingen. Omstændighederne er for eksempel varigheden og resultatet af behandlingen. Endvidere skal man også vide at EMD's fortolkning af en sag foregår dynamisk. EMD ser sig ikke bundet af deres retspraksis, som kun er en uforpligtende vejledning i henhold til en ny afgørelse. EMRK art. 3 forbyder ikke en stats politivæsen mulighed for besiddelse af magtmidler. Disse magtmidler kan godt være stave, håndjern, peberspray og pistoler bare de anvendes under regulering og i et nødvendigt omfang³⁸.

I praksis skelnes der ikke specielt meget mellem umenneskelig og nedværdigende behandling. Grænsen mellem de to former er flydende, og langt de fleste sager³⁹, hvor EMD vurderer om der er sket et brud på artikel 3, og hvor der ikke er tale om tortur, er der ofte sket både umenneskelig og nedværdigende behandling. EMD har dog ment at overdreven brug af håndjern kan være nedværdigende behandling. Der kigges også på den opståede skade i forhold til art. 3⁴⁰.

Nedværdigende behandling er den mildeste form, der findes for brud på art. 3. Nedværdigende behandling består i at et individ udsættes for en så ydmygende behandling, så den nedgør en i sin

³⁷ Rytter, Jens Elo, individets grundlæggende rettigheder.

³⁸ Henricson, Ib, International politiret s. 129-131.

³⁹ EMD's domsdatabase

⁴⁰ Karnovs notater til art. 3

egen eller andres forstand. Nedværdigende behandling kan ske forsætligt eller uforsætligt. Nedværdigende behandling viser en mangel på respekt for personens værdighed og følelser, hvilket kan bryde menneskets egen moral og selvværd. Det er specielt relevant, hvis den ydmygende behandling har fundet sted i offentligheden, da det forøger mindreværdet og ydmygelsen hos den enkelte⁴¹.

I en relevant sag fra EMD *Bouyid vs. Belgien*, var to brødre blevet udsat for nedværdigende behandling, da de var under Politiets kontrol. Den ene bror blev taget fra en indgang til sin bolig til en politistation, hvor en betjent foretog en afhøring på ham. Undervejs blev han slået med en flad hånd, hvilket EMD mente var nedværdigende behandling. Den anden bror blev også slået med en flad hånd i en senere afhøring. EMD lagde vægt på at de havde været under Politiets kontrol, og at en flad hånd kunne føles ydmygende for dem begge. Med at de var under en myndigheds kontrol, gjorde i forvejen at der intet lige forhold var mellem brødrene og Politiet, og at der blev givet en enkelt lussing til hver af dem, gjorde det lidt mere nedværdigende for klagerne.

Kigger vi igen på sagen med Erdogan Yagiz, så følte han sig ydmyget ved at blive påsat håndjern, da han blev anholdt på en offentlig plads. Han følte sig også ydmyget, da Politiet tog ham med ud til ransagninger i hans hjem, mens familie og venner så på ham. Alene det var ydmygende for ham, og det kunne godt alene være nedværdigende behandling.

Nedværdigende behandling kan også være en tilfælde, hvor en bliver ydmyget eller udsat for en behandling, der fremkalder mindreværd hos en. Hvis vi nu tager COP15-dommen for eksempel, så kunne det godt være ydmygende for nogen at blive sat i håndjern, og sat ned på åben gade, hvor andre forbigående kunne komme forbi, og se på de anholdte.

Umenneskelig behandling kan være mere grov end nedværdigende behandling. I umenneskelig behandling kan der opstå mere fysisk og psykisk skade end i nedværdigende behandling. Det er ikke et krav om at en skade skal være indtruffet. Alene risikoen er nok. Forskellen på tortur og umenneskelig behandling er at torturen kan anlægge mere skade, og ofte udføres det med et formål. Umenneskelig behandling kan ske både forsætligt og uden forsæt⁴². I sagen *Gäfgen vs. Tyskland*, var der en betjent som havde truet en kidnapper med tortur, hvis han ikke fortalte, hvor et kidnappet barn befandt sig. Her kom EMD frem til at der var tale om en nedværdigende behandling af den anholdte. I COP15 læste vi også, at umenneskelig behandling kunne være fordi der var for mange personer inde

⁴¹ Rytter, Jens Elo, individets grundlæggende rettigheder s. 131-132.

⁴² Rytter, Jens Elo, individets grundlæggende rettigheder s. 132-133.

i et rum på samme tid. Umenneskelig behandling er altså en situation, hvor der kan opstå skade på en borgers krop og psyke, fordi de omgivelser vedkommende er i skader denne.

Når vi kigger på Politiets mulighed for anvendelse af magtmidler, og på EMRK art. 2, så er det for en betjent nødvendigt at vide, de kun kan berøve en borger livet såfremt det er absolut nødvendigt, og det er for at redde nogen fra retsstridig overlast, sikre en lovlige anholdelse, forhindre flugt fra en lovlige forvaring eller undertrykke en retsstridig opstand.

Et eksempel på en myndighedspersons brug af et magtmiddel, der har berøvet en livet kan vi kigge på sagen *Putintseva vs. Rusland* fra d. 10. maj 2012, hvor en mand der var indkaldt til militærtjeneste, blev dræbt efter et flugtforsøg. EMD mente at brugen af magt i dette tilfælde var unødvendig, og brugen af dødbringende magtmidler ikke var i overensstemmelse med art. 2. I sagen kiggede EMD på om offeret udgjorde nogen sikkerhedsrisiko for andre, hvilket de mente han ikke gjorde. De kiggede også på omstændighederne omkring flugten offeret havde gjort. EMD mente militærenheden, som havde eskorteret ham til et hospital fra fængslet kunne have sat efter ham med løb eller bil. Desuden mente EMD offeret kunne være blevet eftersøgt, da han flygtede midt på dagen foran andre soldater. Godt nok fandt tilfældet sted i militæret, men det her er en situation, som en politibetjent godt vil kunne komme ud for. I denne sag så EMD på om der var en lovlige grund, proportionalitet og nødvendighed. I det her tilfælde var offeret på flugt fra en lovlige forvaring, da han ulovligt var udeblevet fra tjenesten, men brugen af våben var ikke nødvendig eller proportionalt med det militæret ønskede at opnå.

Hvad angik sagen om offeret, der blev skudt i Rusland, så kan vi drage PL § 17 ind til sammenligning, hvor der også står brugen af skydevåben kun må anvendes, når det er strengt nødvendigt.

Som nævnt er EMRK art. 5 en indskrænkende bestemmelse. Har en borger ikke overholdt en konkret pligt eller bestemmelse må der ske anholdelse, hvis det er nødvendigt. Hvornår det er nødvendigt at anholde en borger sker efter en proportionalitetsvurdering omkring individets ret til frihed og vigtigheden af en forpligtelse⁴³.

Når en borger anholdes skal det altid ske med henblik på at indbringe vedkommende for en kompetent og uafhængig domstol, så lovligheden af en anholdelse kan vurderes. En anholdelse skal

⁴³ Karnovs noter til EMRK art. 5.

ikke betragtes som en afstraffelse. Anholdelsen skal fra objektive kriterier være rimelig. Hvis Politiet skal frihedsberøve en psykisk syg person skal der være et ønske fra en læge om det⁴⁴.

I forbindelse med art. 5 kan vi inddrage EMD-dommen *Vasileva vs Danmark 2003*. I denne dom var bulgariere Sofiika Vasileva blevet anholdt for ikke at ville oplyse sit navn og personnummer. En buskontrollør beskyldte hende for at rejse uden billet. Da kontrolløren ville give hende en bøde bad han hende om at oplyse sit navn. Da hun nægtede at oplyse det, blev Politiet tilkaldt som derefter anholdte hende. I den forbindelse blev hun tilbageholdt i mere end 12 timer. Sofiika klagede efterfølgende over anholdelsen til Politimesteren i Aarhus, som afviste klagen med henvisning til at hun ikke havde været i besiddelse af identitetspapirer, hun havde nægtet at fortælle sin identitet og opført sig hysterisk. Af den grund mente Politimesteren anholdelsen var lovlig og nødvendig.

Politiet forklarede i Højesteret at der var et lovligt grundlag for anholdelse da klageren ikke oplyste sin identitet, hvilket hun var forpligtet til jf. RPL § 750. De forklarede også hun blev løsladt så snart identiteten var fastslået, og at hun kunne være blevet fri for anholdelse, hvis bare hun havde opgivet sin identitet eller haft identitetskort på sig.

Sofiika og hendes forsvar svarede på Politiets forklaring, hvor de forklarede at frihedsberøvelsen havde været for lang, ulovlig og unødvendig. De mente en tilbageholdelse kun måtte vare få timer. Desuden mente de, der kunne være brugt andre metoder til at fastslå hendes identitet, og at frihedsberøvelsen blot var et pres på hende. Regeringen forlagde for EMD at proportionalitetsprincippet var opfyldt, da hun kunne have forkortet detentionstiden betydeligt, hvis hun havde været samarbejdsvillig. Staten fortalte ved EMD at klageren var blevet anholdt, og sat i detentionen inden midnat, derfor mente de det var nødvendigt at lade hende sove i detentionen.

Retten foretog en vurdering efter art. 5. De nævner legalitetsprincippet i bestemmelsen, og at en borger ikke må udsættes for vilkårlig frihedsberøvelse samt at frihedsberøvelse skal forstås indskrænkende. Bestemmelserne for hvornår en anholdelse, som står i art. 5 er udtømmende, så må Politiet ikke finde på andre grunde at anholde folk på. EMD kiggede på vigtigheden af den pligt, som Sofiika ikke havde overholdt. EMD vurderede hun ikke var blevet anholdt på baggrund af en manglende billet, men fordi hun nægtede at oplyse sit navn og adresse. EMD var enig med Staten at det er nødvendigt for Politiet at identificere folk, så de kan opklare og forfølge en forbrydelse.

⁴⁴ Karnovs noter til EMRK art. 5.

EMD foretog så en vurdering af klagerens adfærd i den påståede krænkelse. De lagde vægt på hun var 67 år, havde forhøjet blodtryk og var aggressiv. De så på om Politiet havde taget en lignende vurdering i forbindelse med anholdelsen. Politiet havde regnet med hun var 60 år, men de havde ingen mulighed, for at se om hun havde et højt blodtryk. EMD anerkendte det var nødvendigt at have effektive retsmidler i forbindelse med overtrædelse af oplysningspligter, da trafikskaberne i så fald ikke ville have mulighed, for at kunne regne med Politiets assistance.

Til sidst kiggede EMD på varigheden af frihedsberøvelsen. EMD mente det ville have været rimeligt at tilbageholde i 4-6 timer, også selvom klageren var placeret i en detentionscelle om natten. Desuden mente EMD at frihedsberøvelsen var ude af proportioner, da straffen for ikke oplyse sit navn og adresse til en myndighed er bøde. På grund af varigheden, og et brud på proportionalitetsprincippet kom EMD frem til at der forelå en krænkelse af art. 5.

Her kan vi konkludere at selvom der er en lovovertrædelse, så skal Politiet når de frihedsberøve tænke om det er proportionelt, og varigheden af en frihedsberøvelse.

I en anden sag fra EMD er *Dzhabarov vs. Bulgarien* fra 31. marts 2016. Der var en klager Dejan Dzhabarov m.fl., som klagede over en anholdelse de var blevet udsat for. Politiet havde anholdt Dejan og hans kammerat Petrov, for angiveligt at have begået indbrud og tyveri. I forbindelse med deres anholdelse blev de tilbageholdt i 24 timer. Der var dog ingen beviser i denne sag, og Politiet havde heller ikke nogen grund til mistanke mod klagerne. En anden klager som var med i gruppesøgsmålet var en person ved navn Nikolova, som ifølge regeringen var blevet ført til en politistation med magt, da de ville forhøre hende, fordi hun var på et kontor i en offentlig bygning, hvor de mistænkte hende for læk af oplysninger. Hun fortalte at Politiet havde holdt hende på stationen i 5 timer uden ret til at forlade forhørslokalet, som var under kontrol af 5 betjente, og at Politiet ingen grund havde til at mistænke hende for en forbrydelse. EMD konkluderede at selvom Politiet ikke havde anholdt Nikolova, men blot havde taget hende til et forhør, så mente EMD at handlingerne Politiet gjorde sagtens kunne have været de samme, som ved en anholdelse. Så de mente hun var blevet udsat for en frihedsberøvelse. EMD mente der også var sket et brud på art. 5 med hensyn til Dzhabarov og Petrov. Med hensyn til Nikolova mente EMD der var en rimelig grund til mistanke mod hende, da hun arbejdede som skattemedarbejder, og der var en læk hvor hun arbejdede. Men eftersom Politiet ikke havde gjort hende opmærksom på at der var tale om en frihedsberøvelse, så mente EMD at der forelå et brud på artikel 5.

Hvis Politiet skal foretage en frihedsberøvelse af en borger, så vil det være en gyldig begrundelse, hvis det er for at undgå alvorlig skade på personer eller samfundsvigtige institutioner. Det var tilfældet i sagen *Austin and others vs. Storbritannien*, hvor en mængde var blevet udsat for afspærringer på et stort område i forbindelse med en demonstration på Arbejdernes Kampdag. EMD vurderede der forelå en hindring af den personlige frihed, da Politiet lagde afspærringer omkring en mængde, så de blev spærret inde på et afgrænset område. Men det skulle også ses på hvad grundlaget var. Politiet gjorde det for at forhindre optøjer, der kunne komme ud af kontrol. EMD udtalte at det var vigtigt at Politiet havde regler for frihedsberøvelse, så vilkårlige anholdelser kan undgås. Men EMD udtalte også det var vigtigt reglerne heller ikke blev en hindring for Politiet, som stadig skal gøre et godt og effektivt arbejde med at beskytte borgerne og samfundet.

3.4 Sammenfatning:

Det der kan konkluderes fra afsnit 3, er at brugen af magtmidler er reguleret af flere love. Eksempelvis PL, STRFL, EMRK og flere magtbekendtgørelser. Når en Politimand skal have undersøgt sin anvendelse af magtmidler, så vil brugen blive vurderet ud fra STRFL § 13, som også anvendes overfor civile. I vurderingen vil der blive lagt vægt på om anvendelse sker i overensstemmelse med varetagelsen af et lovligt formål, om det har været nødvendigt og proportionelt. Politiet behøver heller ikke nødvendigvis have handlet med forsæt når de udsætter en borger for umenneskelig behandling eller beskydning, da de også er underlagt straffeansvar.

Skulle det ske en betjent ikke handler efter STRFL §§ 13 og 14, vil det kunne vurderes om der efter STRFL § 83 foreligger formildende omstændigheder. Det afhænger dog af gerningen der er begået og personer.

Tortur anvendes kun, når udøveren har gjort det med forsæt. Umenneskelig og nedværdigende behandling kan ske forsætligt, men også uagtsomt. Det kan dog ske ved umenneskelig og nedværdigende behandling, at myndigheden er sløset omkring, hvad der er acceptabel behandling af en person, det sker ikke nødvendigvis med forsæt, men det kan alligevel være i strid med artikel 3, hvilket blev fastslået i dommen omkring Politiets indsats ved COP15.

Sammenfattende kan vi skrive, at Politiet ved en anholdelse skal handle efter legalitets-, proportionalitets- og nødvendighedsprincippet. Skal Politiet iværksætte en anholdelse skal det være for noget alvorligt og der er her som udgangspunkt tale om forbrydelser der medfører fængselsstraf, eller hvor den anholdte vil kunne være til fare for sig selv eller sine omgivelser.

Vi kan endvidere konkludere ud fra dette afsnit, at Politiet ikke må skyde for at dræbe, men for at bringe en retsstridig handling til ophør. Det skal ske såfremt det er nødvendigt, og det ikke er muligt at anvende andre mindre farlige midler.

Vi kan konkludere, at grænsen mellem nedværdigende og inhuman behandling kan blive blandet sammen. Ofte vil der i en sag ske sammenblanding mellem de to former for behandling. Men hvis Politiet alene giver en person håndjern på, og de trækker en igennem et offentligt sted, hvor det kan ses vedkommende har håndjern på, så vil det være ydmygende for en person. På den måde vil det kunne karakteriseres, som nedværdigende behandling. Det kan også være nedværdigende behandling, hvis personen har været i et forhold, hvor denne ikke følte sig ligeværdig med andre.

Vi kan til sidst konkludere, at hvis en betjent overtræder eksempelvis PL's bestemmelser for brugen af eksempelvis § 17 om brugen af skydevåben, så er det STRFL's paragraffer der vil blive anvendt. Paragraffen der vil blive anvendt ved en straffesag vil som regel være § 246. PL har ikke status af at være en lov som skal anvendes som led i straffeprocessen, men er mere en forvaltningsretlig lov.

Når en borger vil klage over Politiets adfærd i et tilfælde, vil de kunne gøre det med baggrund i EMRK eller STRFL. EMRK er ikke begrænset til kun at blive anvendt ved EMD. Den kan også anvendes ved nationale domstole.

4 Borgerens klagemuligheder og sagsanlæg:

Dette afsnit er relevant for vores speciale i forhold til de andre afsnit, eftersom når politiet har anvendt en af de mange magtmidler overfor borgeren. Borgeren kan have et behov for at finde ud af hvilke muligheder der er for at få sin sag behandlet, hvis denne er utilfreds med den behandling, som politiet har givet en. Derfor vil der i dette afsnit blive set på, hvordan borgeren kan få sin sag for retten eller DUP. Der vil ligeledes blive set på hvordan borgeren kan anvende henholdsvis nationale og internationale lovgivning i forhold til sin sag. Det er her også vigtigt for borgeren at vide hvilken type sag der er tale om og her menes der om der er tale om en sag vedrørende dispositioner, adfærd eller strafbart forhold. Dette har betydning for borgeren, da det er forskelligt hvem der behandler sagen.

Der har, som skrevet tidligere, været tilfælde hvor politibetjente har overskredet de regler, de er underlagt. Som vi også har været inde på, så kan Politiets brug af magtmidler medfører skade på andre. Bliver en borger skadet, så har denne eller pårørende ret til at få magtanvendelsen prøvet i en instans, så det kan undersøges om der er sket en overtrædelse eller der er blevet handlet i overensstemmelse med reglerne.

4.1 Klageadgang og anlæggelse af sag:

Vejen til EMD er lang. Det er et krav at en påstand om en overtrædelse først kan komme for EMD, når alle nationale muligheder er blevet brugt, og der ingen afgørelse er kommet, som tilgodeser klageren. Det vil sige sagen skal have været igennem alle mulige klagenævn og domstole før den kan komme for EMD⁴⁵.

Når der ses på borgerens klageadgang og mulighed for sagsanlæg over politiets anvendelse af magtmidler, så er det her vigtigt at se på hvem der skal behandle klagesagen. Der er her flere grupper, som skal tages i betragtning og der er her overordnet tale om man har politimyndighed eller uden politimyndighed. Når der tales om politimyndighed, så er der her tale om at der er bemyndigelse til at drive politimæssig virksomhed og personerne er omfattet af de beføjelser, som er fastsat i RPL kap. 11. Når der tales om begrebet uden politimyndighed, så foreligger der ikke nogle beføjelser til at drive politimæssig virksomhed og der foreligger heller ingen beføjelser til at udøve magtanvendelse overfor borgerne. Der skal i denne forbindelse ses på hvilken personkreds der er omfattet af henholdsvis politimyndighed og uden politimyndighed, så er politibetjente og anklagemyndigheden omfattet af politimyndighed og dem som ikke er omfattet af politimyndighed, så kan der her være tale om sekretærer som er ansat ved politiet. I forhold til dette speciale, så vil gruppen som er uden politimyndighed ikke som sådan blive behandlet. Vi har valgt at fokusere på den gruppe som har politimyndighed, eftersom det er den gruppe, som har beføjelserne til at udøve denne form for virksomhed og kan anvende den nødvendige magt overfor borgeren. Når der tales om den gruppe som har politimyndighed, så foreligger der nogle undergrupper der skal ses på i forhold til behandlingen af en borgers klageadgang. Der skal først ses på, om betjenten er i tjenesten eller uden for tjenesten og dernæst kan disse grupper yderligere inddeles i 3 kategorier. 1. kategori er dispositioner, 2. kategori er adfærd og den 3. kategori er strafbart forhold. Hertil kan der opstilles et skema over hvem der undersøger sagen inden for det pågældende område⁴⁶:

⁴⁵ Henricson, Ib, international politiret, s. 109-112.

⁴⁶ Henricson, Ib, Politiret s. 783.

Politimyndighed/uden politimyndighed	Dispositioner	Adfærd	Strafbart forhold
I tjenesten	I straffeprocessen: - Politidirektøren - Statsadvokaten U. f. straffeprocessen: - Politidirektøren - Rigspolitichefen	DUP, RPL kap 93 b	DUP/statsadvokaten, RPL kap 93 c
Uden for tjenesten	Civile domstole	Civile domstole	Statsadvokaten
Uden politimyndighed	Politidirektøren. Rigspolitichefen.	Politidirektøren. Rigspolitichefen.	Statsadvokaten.

Ud fra det ovenforstående så bliver alle sager med Politiets overskridelse af magtmidler indbragt for DUP, eftersom brugen af magtmidler kan karakteriseres som politiets adfærd inden for tjenesten og der skal derfor ses på RPL kap. 93 b.

Når man taler om DUP, så er der i dag tale om en klagemyndighed som er uafhængig fra andre myndigheder inden for politiet og anklagemyndigheden. Denne adskillelse har Folketinget ønsket, for at undgå inhabilitet i forbindelse med behandling af klagesager. DUP blev oprettet i 00erne på grund af kritik med den gamle klagegang. Førhen blev sager om magtmisbrug og magtanvendelse håndteret af anklagemyndigheden, der har en tæt tilknytning til Politiet. Så her opstod der en situation, hvor undersøgeren undersøgte sig selv. Der kunne foreligge kollegiale hensyn til en afgørelse, så der opstod et inhabilitetsproblem og på denne baggrund blev DUP oprettet⁴⁷.

4.1.1 Sager vedrørende dispositioner:

Angående sager vedrørende dispositioner, så er der tale om sager omkring politiets dispositioner. Disse sager kan yderligere deles op, som det er vist i skemaet ovenfor. Der er her tale om dispositioner i tjenesten, udenfor tjenesten og uden politimyndighed. Som tidligere nævnt behandler vi ikke kategorien uden politimyndighed, eftersom vi ikke finder dette relevant i forhold til det som vi gerne vil belyse. Når der tales om dispositioner i tjenesten, så skal dette inddeles i yderligere to kategorier og der er her tale om både i og udenfor straffeprocessen. Ved dispositioner udenfor tjenesten, så er der her tale om dispositioner betjenten har foretaget, mens han ikke var i arbejde.

⁴⁷ <http://www.b.dk/nationalt/politiklager-skal-afgoeres-af-uafhaengige?mobile=false>

Dispositioner i tjenesten:

Ved dispositioner i tjenesten, så er der her tale om dispositioner i og udenfor straffeprocessen. Ved dispositioner udenfor straffeprocessen, så er der her tale om operationelle dispositioner dvs. beslutninger som sker som et led i politiets daglige retshåndhævelse. Der er herunder tale om afgørelser som er taget i forhold til PL, våbenloven mv. Ved dispositioner i straffeprocessen, så er der tale om dispositioner som er foretaget i forbindelse med politiets strafferetlige efterforskning eller sagsbehandling⁴⁸.

Det er vigtigt at der skelnes mellem disse to typer af dispositioner, eftersom det er forskelligt, hvem der har ansvaret for efterforskning af klagesagen. Udenfor straffeprocessen er det politidirektøren som i 1. instans behandler klagen og afgør denne. Det er denne afgørelse, som efterfølgende kan påklages til Rigspolitichefen⁴⁹. Ved dispositioner indenfor straffeprocessen, er det stadig politidirektøren som er 1. instans der efterforsker sagen og det er den overordnede anklagemyndighed som har ansvaret for afgøre sagen⁵⁰.

Dispositioner uden for tjenesten:

Der er her tale om de dispositioner, som foretages når betjenten ikke er i tjenesten og hvis der indgives en klage herom, så er det de civile domstole som behandler disse sager. Her foreligger der er en mere simpel tilgang end ved dispositioner i tjenesten, eftersom klagen skal indgives til domstolene og sagen starter hos byretten. Her skal der ikke sondres mellem om der er tale om i straffeprocessen eller uden for straffeprocessen. Derfor kan det være nemmere for borgeren at finde rundt i at indgive en klage vedrørende dispositioner uden for tjenesten end inden for tjenesten⁵¹.

4.1.2 Adfærdssager:

Som nævnt før bliver alle sager om Politiets brug af magtmidler undersøgt ved DUP. Ved DUP kan der blive truffet afgørelse om en sags videre forløb. DUP kan vælge at afvise, lave irrettesættelse, anbefale forflytning, pålægge disciplinær bøde, suspension og eventuelt anlægge sag⁵². Når der ses på hvornår DUP påser eller undersøger sager omkring politiets magtanvendelse, så skal der her ses på adfærdsubrikken og straffesagsrubrikken i det ovenstående skema. Inden for begge rubrikker, så

⁴⁸ <http://www.justitsministeriet.dk/arbejdsomr%C3%A5der/politi-og- Straf/klager-over-politiet>

⁴⁹ Henricson, Ib, politiret s. 783.

⁵⁰ Henricson, Ib, politiret s. 785.

⁵¹ Jf. det ovenstående skema + dispositioner inden for tjenesten modsætningsvis.

⁵² <http://www.politiklagemyndigheden.dk/om-os/sagsforloeb/adfaerdsklage>

er det DUP som undersøger sagen – men det som er forskelligt for de to rubrikker er, at der i adfærdsrubrikken så er det DUP som undersøger og afgør sagen jf. RPL § 1019 og der foreligger mulighed for rigspolitichefen at yde bistand til DUP jf. RPL § 1019, stk. 2. Der foreligger dog ikke en videre mulighed for borgeren at gå videre med klagesagen og her menes der at sagen ikke går videre til domstolene, eftersom dette var en konsekvens af at Folketinget separerede klageadgangen fra politiet og anklagemyndigheden⁵³. Ud fra det ovenfor anført kan det også udledes af RPL § 1019 m at en sag som udgangspunkt ikke kan videregives til en anden administrativ myndighed.

Når en adfærdssag afsluttes, så skal der bl.a. ses på RPL § 1019 k, da denne bestemmelse omhandler at DUP giver deres undersøgelsesmateriale til en overordnet polititjenestemand, som derefter afslutter sagen mellem klageren og den indklagede betjent.

4.1.3 Strafbare forhold:

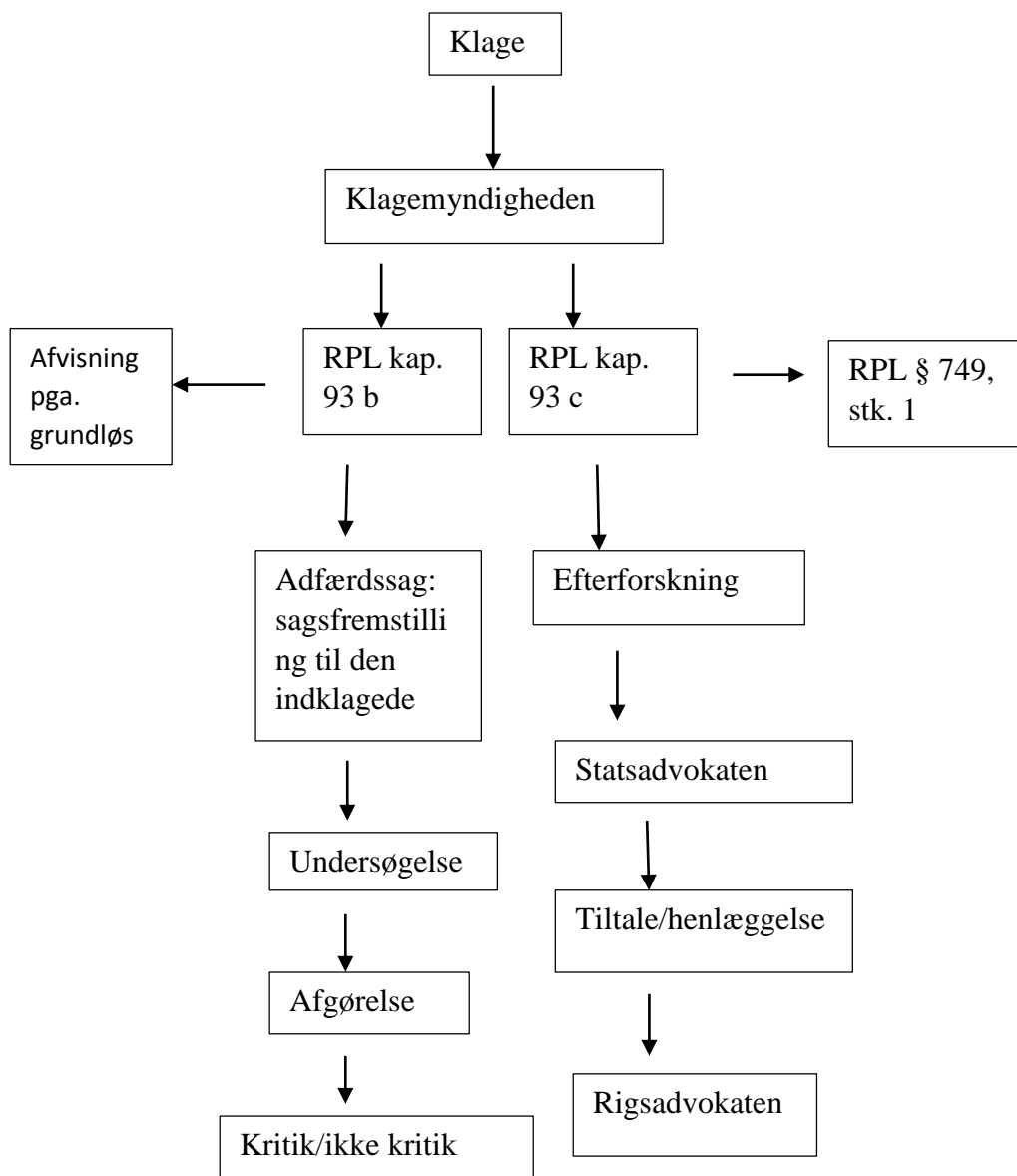
Det er først ved det strafbare forhold, hvor der foreligger en forskel fra adfærdssagerne. I forhold til det strafbare forhold, som en betjent kan begå enten i eller uden for tjenesten, så skal der ses på RPL kap. 93 c jf. det ovenstående skema. I forhold til når der er tale om strafbart forhold, som er begået inden for polititjenesten eller uden for, så er hele det ovennævnte kapitel relevant, men særligt §§ 1020, 1020 a, 1020c og 1020 e foreskriver hvad der skal gøres når der indgives anmeldelser vedrørende et strafbart forhold som er begået af en betjent i eller uden for tjenesten og hvilke skridt DUP foretager i forbindelse med efterforskningen af en sag.

Når en betjent har begået noget strafbart i tjenesten, så er det DUP og statsadvokaten som påser og undersøger sagen og ved sager om strafbart forhold udenfor tjenesten og uden politimyndighed, så er det statsadvokaten som påtager sig opgaven med at behandle dette, men det skal dog her bemærkes disse sager efterforskes af politidirektøren. Ved disse sager, hvor det er politidirektøren som efterforsker, så er det ikke den politidirektør i den pågældende politikreds, men en politidirektør i en anden kreds som vil stå for efterforskningen af den pågældende betjent. Det er blevet indrettet således, for at sikre at inhabilitetsreglerne blev overholdt og for at mindske risikoen for politidirektøren vil dække over betjenten. Dette skal forstås således, at politidirektøren i den pågældende politikreds, hvor betjenten har tilknytning, ikke kan være upartisk og dermed måske afgøre sagen således at det falder ud til betjentens fordel.

⁵³ Henricson, Ib, politiret s. 798.

4.1.4 Skema over klagesystemet:

Som tidligere nævnt, så kan det kan være svært for borgeren, at finde rundt i om der er tale om en adfærdssag eller en sag om strafbart forhold. For at gøre det nemmere for borgeren, at finde ud af om der er tale om en adfærdssag eller en sag om strafbart forhold, og hvornår afgørelsen ligger hos DUP, og hvornår afgørelsen ligger hos domstolene, så kan der opstilles dette skema⁵⁴:

Det ovenstående skema kan hjælpe borgeren med at forstå behandlingen af deres sag. Hvis der er tale om en adfærdssag, så kan denne sag udforme sig på to måder og dette kan enten ske ved at sagen bliver afvist pga. at den er grundløs. Dette betyder at klagemyndigheden vurderer, at betjenten har

⁵⁴ Henricson, Ib, skema s. 801

overholdt sine beføjelser som er givet ham/hende inden for rammerne af lovgivningen. Den anden måde er, at klagemyndigheden foretager en undersøgelse, kommer med en afgørelse og på baggrund heraf sker der en kritik eller ikke kritik af den involverende betjent. Dette forløb sker på baggrund af RPL kap 93 b og typisk også PL, eftersom de fleste adfærdssager tager sit udgangspunkt i at borgeren ikke mener at betjenten har overholdt reglerne for magtanvendelse jf. PL §§ 17-20.

Hvis der derimod er tale om en sag angående et strafbart forhold, så er det ikke RPL kap 93 b DUP skal arbejde ud fra, men derimod RPL kap 93 c. Det første som DUP påser, er om sagen skal undersøges eller om den skal afvises som grundløs. Dette skridt er det samme som hvis der var tale om en adfærdssag. Hvis sagen ikke afvises som grundløs, så efterforsker DUP sagen, derefter videregives informationerne til statsadvokaten, som så vurderer der om der skal rejses tiltale mod betjenten og det sidste skridt er at sagen ender hos rigsadvokaten.

4.2 Hvordan international lovgivning kan anvendes i sagsfremstilling:

Som vi skrev i afsnit 3, så findes der en del konventioner. Der findes FN's torturkonvention og Den Europæiske Menneskerettighedskonvention.

Det er dog ikke alle konventioner, der kan anvendes i forhold til vores speciale. Udenlandsk ret gælder som udgangspunkt ikke i Danmark, medmindre vi inkorporerer en udenlandsk regel i Danmark. FN's Torturkonvention er ikke inkorporeret i Danmark, den er kun ratificeret. Men når en konvention er ratificeret i Danmark, så får den ikke virkning i dansk lovgivning. Den får først virkning når den er blevet inkorporeret i Folketinget. EMRK er inkorporeret i dansk lovgivning, hvilket den blev ved lov nummer 285 af 29. april 1992. Med inkorporeringen skal myndighederne overholde konventionen, og hvis de overtræder den kan en borger derfor anvende den direkte ved en dansk domstol, og denne skal vurdere en sag ud fra den, hvis den bliver anvendt. Ifølge GRL § 19, stk. 1, så kan regeringen ikke få Danmark til at blive forpligtet af nogen mellemfolkelige aftaler uden Folketingets samtykke. Så hvis statsministeren til en konference skulle sætte sin underskrift på konvention, så skal denne stadig til behandling i Folketinget, og prøve at få gjort aftalen til lov.

I Danmark har vi den retlige trinfølge, hvor GRL er vores øverste lov, så er der traktater og love, og til sidst bekendtgørelser og cirkulærer. Hvis vi skal placere EMRK et sted i den retlige trinfølge, så ligger den under GRL og over lovene. Hvis en lov strider mod EMRK, så skal loven tilpasses EMRK. Derimod kan GRL ikke tilpasses EMRK, da GRL som skrevet er Danmarks øverste lov. Hvis der skulle ske en uoverensstemmelse i en sag omkring paragrafferne i GRL og EMRK, så ville GRL få forrang. Men det er muligt at fortolke GRL i overensstemmelse med EMRK, da GRL ikke forhindrer

at give individet en bedre rettighedsbeskyttelse end GRL giver mulighed for, hvis der er en lov der går videre end GRL.

Endnu et emne der er relevant at vide i brugen af international lov i dansk ret er fortolkning. I Danmark anvender domstolene loven på den måde, at de kigger på ordlyden, praksis og forarbejderne til en lov. EMRK anvendes dog på en anden måde end danske regler. EMRK skal fortolkes dynamisk og formålmæssigt, det vil sige den skal følge med samfundsudviklingen, så den er mere passende til nutidens samfund. På grund af den dynamiske fortolkning anser EMD sig ikke bundet af praksis heller. EMD kan hente inspiration fra tidligere sager de har behandlet, men de er ikke forpligtet til at følge det.

I den tidligere nævnte COP15-dom bliver det nævnt at flere domme fra EMD bliver lagt frem. Ved inddragelsen fortæller advokat Claus Bonnez at retspraksis kan være forældet, og derfor ikke skal tillægges for stor betydning ved vurdering af om der er sket en krænkelse af eksempelvis EMRK art. 3. Bonnez henviser til at det er bedre at lægge vægt på OPCAT-undersøgelsen fra Ombudsmanden og Den Europæiske Torturkomite.

4.3 De muligheder borgeren har for at indbringe sin sag for en domstol:

Når en sag er blevet indbragt for DUP, og en klager ikke får medhold, så kan afgørelsen ikke indbringes for en anden administrativ myndighed jf. RPL § 1019m, stk. 1. Derfor er det relevant om den kan indbringes til vurdering for domstolene.

Domstolene skal sikre legalitetskontrol med myndighederne. Alle forvaltningsretlige afgørelser kan prøves ved domstolene, også selv dem fra ankenævn, undtagelsen er dog domstolslignende nævn som eksempelvis Flygtningenævnet. Når staten bliver stævnet, er det de almindelige retsplejeregler der anvendes. De behandles som civile sager⁵⁵.

Ønsker en borger sin sag bragt for en domstol, skal denne indsende en stævning til den domstol vedkommende ønsker prøver sagen, hvilket vil være byretten i borgerens bopælskreds. Der gælder en række krav for hvornår en domstol vil prøve sagen. Betingelserne er at parten skal have en særlig og individuel interesse. Interessen skal desuden være konkret og aktuel. Hvis sagen afvises kan den

⁵⁵ Christensen, Jens Peter, Dansk statsret s. 243.

appelleres med henblik på hjemvisning⁵⁶. Individet skal være påvirket direkte og mærkbart af indgrebet⁵⁷.

Skulle sagen blive prøvet, men bliver afvist kan sagen ankes til Landsretten. Bliver sagen også afvist ved Landsretten, kan den kun ankes til Højesteret, hvis der opnås en bevilling fra Procesbevillingsnævnet, da det danske domstolssystem har et to instans-princip. Betingelserne for at opnå godkendelse fra Procesbevillingsnævnet, er at sagen skal være af principiel karakter jf. RPL § 371. Når Procesbevillingsnævnet kræver en sag skal være af principiel karakter, for at give appeltilladelse, så betyder det sagen skal have betydning for andre. Det kan eksempelvis være at den vil få høj præjudikatværdi for fremtidige sager, hvis der nu er nogle fortolkningsspørgsmål der ikke er afklaret eller retspraksis kan blive ændret. Hvad der ellers vil være af principiel betydning er en konkret vurdering⁵⁸.

Selvom der er tre mulige instanser i det danske retssystem, så er der et to-instansprincip i Danmark. Årsagen er, vi i Danmark af ressourcemæssige hensyn har sat en begrænsning for anke. De tre instanser, Byretterne, Landsretterne og Højesteret. Alle civile sager og straffesager starter i Byretten. Er en borger utilfreds med kendelsen kan der ankes til Landsretten. Er vedkommende utilfreds med Landsrettens afgørelse kan der derfor kun ankes til Højesteret, hvis Procesbevillingsnævnet giver tilladelse.

Alternativt kan det ske DUP vælger at lade sagen blive ført i retten. DUP kan efter Retsplejelovens § 1019h vælge at lade en sag blive oplyst i retten. Det sker hvis DUP ønsker rettens hjælp til en undersøgelse eller de ønsker vidner afhørt under vidnepligt og straffeansvar⁵⁹. I den forbindelse vil det godt kunne forestilles klageren får mulighed, for at fremlægge sin version af hvad der er sket i en specifik begivenhed og komme med sit synspunkt.

4.4 Sammenfatning:

Der kan her konkluderes, at når borgeren skal anlægge sag mod politiet så er det vigtigt at finde ud hvilken type sag der er tale om, da det er forskelligt hvilken instans som behandler, efterforsker og afgør sagen. Derfor er det vigtigt at borgeren finder ud af hvilken type sag der er tale om og der skal sondres mellem om der er tale om en sag vedrørende dispositioner, adfærdssag eller sag om et

⁵⁶ Christensen, Jens Peter, Dansk statsret s. 244.

⁵⁷ Rytter, Jens Elo, individets grundlæggende rettigheder s. 95

⁵⁸ <http://www.domstol.dk/Procesbevillingsnaevnet/anhs%C3%B8gning/spmsvar/Pages/default.aspx>

⁵⁹ Henricson, Ib, Politiret s. 807.

strafbart forhold. Det er også her vigtigt for borgeren at der sondres mellem om sagen er indenfor eller udenfor politimyndighed. Det kan også her konkluderes at denne ovenstående sondring er vigtigt at foretage for, at se på hvem der skal behandle sagerne, eftersom det er forskelligt alt efter om der er tale om en sag vedrørende dispositioner, adfærd eller strafbart forhold. Sondringen er ligeledes vigtigt i forhold til om sagen kan ankes til en domstol.

Hernæst kan det konkluderes, at der foreligger en retlig trinfølge i Danmark. Dette betyder, at GRL har forrang over andre love som er gældende her i landet og dette indebærer ligeledes at konventioner ikke kan overtrumfe den højeste nationale lov. Den internationale lovgivning spiller dog en vigtig rolle i dansk ret og det er i denne forbindelse vigtigt at se på om den pågældende konvention, som borgeren ønsker at anvende i sin sagsfremstilling er inkorporeret. Dette er vigtigt for borgeren at være opmærksom på, eftersom konventionen ellers ikke vil have den samme indvirkning på sagen eller at domstolene ikke pålægger den samme fortolkning eller vægtning i deres afgørelse af sagen. Der kan her tages udgangspunkt i henholdsvis EMRK og torturkonventionen, eftersom EMRK er inkorporeret og torturkonventionen kun er ratificeret.

Til sidst kan der konkluderes, at klager over politiets arbejde som udgangspunkt efterforskes af DUP og sagen bliver afgjort ved denne klagemyndighed. Der foreligger ikke altid en mulighed for borgeren at få sagen indbragt for domstolene. Men hvis borgeren har muligheden for at indbringe sagen for domstolene, så er det vigtigt at for borgeren at vide der foreligger et tre instans-princip, hvilket betyder sagen kan blive prøvet ved tre domstole. Her er der tale om Byretten, Landsretten og Højesteret. Dette tre instansprincip er dog som udgangspunkt ikke realiseret pga. et ressourcemæssig hensyn, hvilket betyder, at i praksis så er der tale om et to instansprincip. Her har borgeren mulighed for at føre sin sag til Landsretten og for at få sin sag for Højesteretten, så skal der foreligge en bevilling fra procesbevillingsnævnet.

5 Konklusion:

I forhold til afsnit 2, så kan der overordnet konkluderes at grænserne for politiets magtanvendelse er fastsat i PL §§ 17-20. Der er her tale om en grænse som er absolut, hvilket betyder anvendelsen af magtmidlerne skal opfylde de betingelser som er fastsat i de ovennævnte bestemmelser og de ikke må anvendes på anden måde end hvad de er tiltænkt. Når politiet anvender magtmidlerne, så kan de gå forholdsvis langt før grænserne er nået, men det er dog vigtigt at når dette vurderes, så er der nogle faktorer som spiller ind i forhold til denne vurdering. Der er her tale om hvilken situation det er, tiden, proportionaliteten, person og lovligheden. Hertil hvornår grænserne er nået for anvendelsen af

magtmidlerne, så skal dette opdeles i henholdsvis fysisk og verbal sammenstød eftersom grænserne for magtanvendelse er forskellig alt efter hvilket sammenstød der er tale om.

I forhold til afsnit 3, så kan det konkluderes at fortolkningen af hvornår grænserne for politiets magtanvendelse kan være forskelligt alt efter om det er en dansk domstol eller om det er EMD som behandler sagen. Ved de danske domstole, så foretages der en praksisorienterede fortolkning af magtanvendelsesreglerne, hvor EMD foretager en dynamisk fortolkning af disse regler. Dermed kan det konkluderes, at de nationale domstole og EMD's fortolkning er forskellige og de vurderer grænserne for politiets magtanvendelse forskellig. Dette betyder at EMD vurderer sagerne ud fra de internationale konventioner, såsom EMRK og torturkonventionen, hvor de nationale domstole vurderer sagerne ud fra de nationale regler og de internationale regler som er inkorporeret. Vi kan ligeledes konkludere, at EMD's praksis får betydning for national retspraksis og lovgivning, da medlemsstaterne er undergivet at følge den fortolkning EMD foretager i de sager som afgøres.

Domstolene vurderer lovligheden af magtanvendelsen ud fra nogle grundlæggende principper og der er her tale om legalitets-, nødvendigheds-, mindstemiddels-, og proportionalitetsprincippet.

I forhold til afsnit 4, så kan det her konkluderes at borgeren skal finde ud af hvilken type sag han eller hun står med og dette betyder om der her er tale om en sag vedr. dispositioner, adfærd eller strafbart forhold. Dette vil have en betydning for hvem der behandler og afslutter sagen. Det kan ligeledes konkluderes, at borgeren kan inddrage internationale konventioner i forhold til sin sag og her den vigtigste konvention dog EMRK, eftersom denne er inkorporeret i dansk lovgivning.

Det kan dermed overordnet konkluderes, at politiet kan anvende magt så længe dette er nødvendigt i forhold til beskyttelsen af borgerne og samfundsvigtige institutioner. Her har de en forholdsvis bred margin i forhold til denne beskyttelse og dette er både i national og international lovgivning. Dog foreligger der nogle grænser, som er absolutte i forhold til magtanvendelsen og hvilke typer magtmidler de kan anvende. Der er her tale om, at de ikke må overskride det absolutte forbud mod tortur, nedværdigende eller umenneskelig behandling. Der er ligeledes tale om at retten til liv ikke må overskrides og dette skal ses i forbindelse med at det er tilladt for politiet at anvende pistoler i tjenesten, men de skal overholde denne artikel i EMRK. Både danske og internationale domstole er enige i, at der foreligger nogle absolutte grænser for magtanvendelsen, men fortolkningen af hvor disse grænser går kan være forskellig, afhængig af hvilken fortolkning der lægges til grund.

6 Perspektivering:

Efter det vi har skrevet, og læst i forbindelse med vores speciale, så kan vi perspektivere det til en del.

Den viden vi har fået vil kunne anvendes i forhold til borgerne. Som vi skrev i indledningen, en borger har ret til sikkerhed, både fra kriminelle og fra Staten. Når vi ser på domme fra domstolene og EMD kan vi læse at der er foretaget indgreb mod borgere. Det er sket under 2. verdenskrig, og det sker stadig i et vist omfang rundt omkring i Europa og Danmark. Det er vigtigt for borgeren at vide hvad denne kan gøre i tilfælde af et indgreb, og hvordan loven kan anvendes. Desuden er reglerne omkring Politiets magtanvendelse med til give borgerne en følelse af at et indgreb, der er urimeligt for dem kan prøves ved et nævn eller en domstol. Det vil gøre borgerne trygge at vide, der er flere muligheder at få prøvet et indgreb ved nævn og domstole. Samtidig nedsættes antallet af krænkelser også, og dermed konsekvenserne. Politibetjente er ansvarlige, for at borgerne nyder den rettighed de har til at leve i tryghed og fred, derfor skal de kende de regler som der er, for at sikre borgerne stadig nyder den rettighed.

Det er også i politibetjentenes interesse at vide, hvad der findes af regler og hvad der står. Det er betjentene der foretager indgrebene enten selv eller på vegne af andre myndigheder. Ved at Politifolk ved hvordan de skal opføre sig i forhold til borgeren, så overtræder de ikke selv loven. Eksempelvis i Afghanistan, hvor danske soldater udøvede myndighed og anvendte magt som en politimyndighed. I Afghanistan var de indsat med regler for hvornår de måtte anvende magtmidler. Der var der flere, som frygtede at blive retsforfulgt end at miste livet i kamp, fordi de gerne ville klare tjenesten uden retlige konsekvenser.

Domstolene skal også kende til reglerne for magtanvendelse, da det er dem der i sidste ende skal vurdere et indgreb mod en borger. Som vi har nævnt i specialet fortolker EMD og danske domstole reglerne forskelligt. Mens EMD's fortolkning er dynamisk, så er danske domstoles fortolkning mere rettet mod loven og praksis. Det er nødvendigt for danske domstole at vide, hvordan EMRK skal fortolkes, da en forkert afgørelse fra en dansk domstol kan ende i EMD, og eventuelt få en anden afgørelse end den en dansk domstol har afgivet. Det bliver også EMD's afgørelser, som får betydning for hvordan lovgivningen og retspraksis kommer til at være. Hvis en dansk dom bliver omgjort i EMD har Danmark pligt til at indrette lovgivningen og retspraksis efter afgørelsen.

Til sidst har det også betydning for andre juridiske fagpersoner, der arbejder med menneskerettigheder at kende til reglerne, da de skal monitorere situationen med overholdelsen af menneskerettigheder og sikre den bliver fulgt. Det gælder både institutter som eksempelvis Institut for menneskerettigheder og advokater, som arbejder med borgere der får brug for retshjælp. De skal kende den viden, og formidle den videre til rette personer, som skal sikre loven bliver praktiseret, og hvad international lovgivning siger indenfor området. Via Danmarks medlemskab af både Europarådet, EU og andre menneskerettighedsorganer bliver staten nødt til at vide, hvordan indenlandsk lovgivning er indrettet, og hvordan den skal være i overensstemmelse med international. Advokatvirksomhederne skal kende til reglerne, da de skal føre sagerne for borgerne i retten.

Fælles for dem alle, er de skal vide at dansk ret med inkorporeringen af EMRK og indretning af dansk lov efter udenlandske retskilder har stor betydning for udformningen af dansk lovgivning og retspraksis. I sidste ende kan det ende med en sag bliver bragt for udlandet. Til perspektiv kan vi tage dommen 30.11.2011 H hvor 2 biltyve blev skudt af Politiet i Tilst, Aarhus i december 2001. I dag 15 år efter har sagen været igennem vurdering hos Statsadvokaten i Viborg, Rigsadvokaten, Vestre Landsret og Højesteret. Alle instanser har frikendt betjentene. Efter at have været prøvet ved alle mulige instanser i Danmark er sagen sendt til EMD, som har sendt den til Storkammeret, hvor den vil blive prøvet af. Såfremt EMD kommer til en anden afgørelse end den de danske instanser har gjort vil Danmark skulle tage afgørelsen til efterretning og evt. genoptage sagerne med henblik på domfældelse.

7 Litteraturliste:

7.1 Bøger:

Politiret

Henricson, Ib.

5. udgave, 1. oplag.

Jurist- og økonomforbundets forlag.

ISBN 978-87-574-2092-0

International politiret

Henricson, Ib.

1. udgave, 1. oplag.

Jurist- og økonomforbundets forlag.

ISBN 978-87-574-2093-7

Menneskets grundlæggende rettigheder.

Rytter, Jens Elo.

2. udgave, 1. oplæg.

Karnov Group Denmark A/S, København 2016.

ISBN 978-87-619-3753-7

Dansk statsret.

Christensen, Jens Peter m.fl.

1. udgave, 1 oplæg.

Djøf forlag, 2012

ISBN 8757424098

7.2 Love:

Grundloven.

Straffeloven.

Politi-loven.

Retsplejeloven.

7.3 Konventioner:

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention.

FN's Torturkonventionen.

7.4 Bekendtgørelser:

Bekendtgørelse nr. 978 af 8 oktober 2004.

Bekendtgørelse om politiets magtanvendelse af visse magtmidler mv.

Bekendtgørelse nr. 1430 af 11 december 2007

Bekendtgørelse om ændring af bekendtgørelse om politiets anvendelse af visse magtmidler m.v.

Bekendtgørelse nr. 511 af 20/06/2005

Bekendtgørelse om politiets sikring af den offentlige orden og beskyttelse af enkeltpersoners og den offentlige sikkerhed mv., samt politiets adgang til at iværksætte midlertidige foranstaltninger (ordensbekendtgørelsen).

7.5 Kundgørelser:

Rigspolitichefens Kundgørelse II, nr. 38, af 18. februar 1998 om politiets brug af skydevåben.

Rigspolitichefens Kundgørelse II, nr. 37 af 30. september 1998 om politiets brug af stav.

Rigspolitichefens Kundgørelse II, nr. 40 af 6. maj 1998 om politiets brug af politihund til magtanvendelse.

Rigspolitichefens kundgørelse II, nr. 35 af 2. februar 1977 om transportrejser med anholdte eller fængslede kan håndjern, lænker, førerkæder eller lignende anvendes.

7.6 Beretninger:

Beretning i henhold til lov nr. 389 af 22. maj 1996 om undersøgelse af Nørrebro-sagen.

7.7 Domme:

U 1996.353 Ø – Benjamin-sagen.

U 2012.1439 Ø – COP 15 dommen.

U 1997.1667 H – Sag vedr. psykisk syg mand.

U 1985.475 Ø - Polat-sagen.

U 2001.2126 V – spark mod betjent.

U 1996.194 ØLD – Anvendelse af hund.

FOB 1995.182.

U 1970.491 H – Brauer-sagen.

EMD 28.07.1999 – EMD mod Tyrkiet.

EMD 16.12.2003 – EMD mod Holland.

7.8 Hjemmesider:

<http://menneskeret.dk/om-os/menneskerettigheder/menneskerettigheder-eu/europaeiske-menneskerettighedskonvention>

<https://www.politi.dk/NR/rdonlyres/21B42634-BBE5-4FC9-B050-A0244127239B/0/Politietsbrugafmagtmidler2014.pdf>

<http://www.b.dk/nationalt/politiklager-skal-afgoeres-af-uafhaengige?mobile=false>

<http://www.justitsministeriet.dk/arbejdsomr%C3%A5der/politi-og-straf/klager-over-politiet>

<http://www.politiklagemyndigheden.dk/om-os/sagsforloeb/adfaerdsklage>

[http://www.politiklagemyndigheden.dk/nyheder/pressemeddelelser-nyheder/2014/4/politiet-boer-overveje-brug-af-visse-noedvaergeteknikker-\(atemi-tryk\)](http://www.politiklagemyndigheden.dk/nyheder/pressemeddelelser-nyheder/2014/4/politiet-boer-overveje-brug-af-visse-noedvaergeteknikker-(atemi-tryk))